

114. Tiistaina 14 päivänä marraskuuta 1989

kello 14

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ehdotus erään lakiehdotuksen jättämisestä lepäämään:

1) Ehdotus laiksi pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpi-toyhtymien valtionavustuksista an-
netun lain kumoamisesta 3612

Hallituksen esitys n:o 146
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie-
tintö n:o 12
Suuren valiokunnan mietintö n:o 150

Toinen käsittely:

2) Ehdotus laiksi taiteilijaprofessorin
viroista ja valtion taiteilija-apurahoista
annetun lain 3 §:n muuttamisesta 3613

Hallituksen esitys n:o 140
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18
Suuren valiokunnan mietintö n:o 157

3) Ehdotukset laiksi opintotukilain
7 §:n muuttamisesta ja laiksi opintotu-
kilain muuttamisesta annetun lain voi-
maantulosäännöksen muuttamisesta .. 3614

Hallituksen esitys n:o 169
Lakialoite n:o 78
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19
Suuren valiokunnan mietintö n:o 158

4) Ehdotukset laiksi äitiysavustus-
lain muuttamisesta „
Hallituksen esitys n:o 176

Lakialoite n:o 14
Toivomusaloitteet n:ot 1003/1987 vp.,
738/1988 vp. sekä 565 ja 625
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 26
Suuren valiokunnan mietintö n:o 161

Siv.

Kolmas käsittely:

5) Ehdotus laiksi laintarkastuskun-
nasta annetun lain muuttamisesta 3615

Hallituksen esitys n:o 54
Lakivaliokunnan mietintö n:o 13
Suuren valiokunnan mietintö n:o 152

6) Ehdotukset laiksi kehitysalueiden
veronhuojennuksista ja laiksi leimave-
rolain 97 a §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 114
Toivomusaloite n:o 81
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
61
Suuren valiokunnan mietintö n:o 153

7) Ehdotukset laiksi talletusten ja
obligaatioiden veronhuojennuslain 1 ja
2 §:n muuttamisesta 3616

Hallituksen esitys n:o 200
Lakialoitteet n:ot 49 ja 82
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
63
Suuren valiokunnan mietintö n:o 155

8) Ehdotus laiksi valtion liikelaitok-
sista annetun lain muuttamisesta 3621

Hallituksen esitys n:o 205
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
66
Suuren valiokunnan mietintö n:o 156

Siv.

Siv.

9) Ehdotukset laeiksi yleisten kirjas-
tojen valtion hallintoa koskevan lain-
säädännön muuttamisesta 3621

Hallituksen esitys n:o 167

Lakialoite n:o 90

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20

Suuren valiokunnan mietintö n:o 159

10) Ehdotukset laeiksi maatalous-
yrittäjien eläkelain muuttamisesta ja
maatalousyrittäjien tapaturmavakuu-
tuslain 11 ja 21 §:n muuttamisesta 3622

Hallituksen esitys n:o 179

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25

Suuren valiokunnan mietintö n:o 160

11) Ehdotus laiksi tielaitoksesta „

Hallituksen esitys n:o 149

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 8

Suuren valiokunnan mietintö n:o 162

Toinen käsittely:

12) Ehdotus laiksi moottoriajoneu-
voverosta annetun lain muuttamisesta 3625

Hallituksen esitys n:o 129

Toivomusaloitteet n:ot 51 ja 89

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
62

Suuren valiokunnan mietintö n:o 154

Ainoa käsittely:

13) Eduskunnan pankkivaltuusmies-
ten kertomus 1988 3627

Mainittu kertomus (K n:o 3)

Pankkivaliokunnan mietintö n:o 4

14) Valtioneuvoston oikeuskanslerin
kertomus vuodelta 1988 3633

Mainittu kertomus (K n:o 10)

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7

15) Asetus 29 päivältä syyskuuta
1989 puolustusvoimien eräiden virko-
jen perustamisesta ja lakkauttamisesta 3639

Mainittu asetus (A n:o 28)

Puolustusasiainvaliokunnan mietintö
n:o 2

Ensimmäinen käsittely:

16) Ehdotus laiksi sosiaali- ja tervey-
denhuollon suunnittelusta ja valtion-
osuudesta annetun lain muuttamisesta 3639

Hallituksen esitys n:o 203

Toivomusaloite n:o 822/1988 vp.

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 27

Esitellään:

17) Hallituksen kehitysysteistyöker-
tomus eduskunnalle vuodelta 1988 (K
n:o 12) „

18) Valtiontilintarkastajain kerto-
mus vuodelta 1988 (K n:o 13) 3653

Pöydällepanoa varten esi- tellään:

19) Ulkoasiainvaliokunnan mietin-
tö n:o 32 sen johdosta, että eduskun-
nan tietoon on saatettu asetus Kiinan
kanssa tekstiilituotteiden kaupasta teh-
dyn sopimuksen muuttamista koskevan
sopimuksen voimaansaattamisesta (A
n:o 31) 3654

20) Valtiovarainvaliokunnan mietin-
tö n:o 68 hallituksen esityksen johdosta
laiksi pellonraivausmaksusta annetun
lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE
n:o 145) „

21) Valtiovarainvaliokunnan mietin-
tö n:o 69 hallituksen esityksestä laiksi
kotimaasta tapahtuvaan aluksen han-
kintaan myönnettävistä korkotukilai-
noista annetun lain muuttamisesta
(HE n:o 191) „

22) Liikennevaliokunnan mietintö
n:o 9 hallituksen esityksestä laiksi me-
renkululaitoksesta (HE n:o 148) „

23) Valtiovarainvaliokunnan mietin-
tö n:o 71 hallituksen esityksen johdosta

laiksi julkisen talouden tutkimuskeskuksesta (HE n:o 161) 3654

24) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 72 hallituksen esityksestä laiksi aluevaihdosta valtion ja YIT-Yhtymä Oy -nimisen osakeyhtiön välillä (HE n:o 199) ”

25) Talousvaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksestä laiksi kuluttajaneuvonnan järjestämisestä kunnassa annetun lain 8 §:n kumoamisesta (HE n:o 189) ”

26) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 29 hallituksen esityksestä laiksi asumistukilain muuttamisesta (HE n:o 182) ..

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander sekä edustajat Aaltonen, Andersson, Björklund, Björkstrand, Elo, Hacklin, Halonen, Hurskainen-Leppänen, Ikonen, Jansson, Juhantalo, Jurva, Järvisalo-Kanerva, Kautto, Kekkonen, Knuuttila, Kokko, P. Lahtinen, Laine, Lapiolahti, Lax, U. Leppänen, Liikainen, Louekoski, Louvo, Melin, Metsämäki, Moilanen, Mäki-Hakola, Nieminen, Nyby, Pelttari, Perho, Pesola, Pietikäinen, Renko, Riihijärvi, Ryynänen, Saastamoinen, Sasi, Siuruainen, Turunen, Uosukainen, Wahlström, Valli, Varpasuo, Vistbacka, Vähäkangas ja Väänänen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Uosukainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat Andersson, Björkstrand, Bärlund, Halonen, Hetemäki-Olander, Hurskainen-Leppänen, Jansson, Järvisalo-Kanerva, Kasurinen, Kautto,

Siv. Kekkonen, Knuuttila, U. Leppänen, Liikainen, Louekoski, Louvo, Melin, Metsämäki, Niinistö, Nyby, Pesola, Pietikäinen, Renko, Ryynänen, Saastamoinen, Salolainen, Sasi, Siuruainen, Turunen, Vistbacka ja Väänänen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Hacklin, Jurva, Moilanen, Uosukainen ja Vähäkangas, tämän kuun 16 päivään virkatehtävien takia edustajat Ikonen, P. Lahtinen, Lapiolahti, Lax, Riihijärvi ja Valli, tämän kuun 17 päivään sairauden vuoksi ed. Kokko, virkatehtävien takia edustajat Aaltonen, Björklund, Elo, Juhantalo, Laine, Perho ja Wahlström sekä yksityisasioiden vuoksi ed. Varpasuo sekä tämän kuun 21 päivään sairauden takia ed. Pelttari.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluva marraskuun 10 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 216—219, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 488—491, 494—497, 499, 502 ja 506. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Valtakunnanoikeuden jäsenten vaalin toimitaminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että eduskunta päättäisi valtakunnanoikeudesta annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaisesti antaa eduskunnan valitsijamiesten tehtäväksi valita nelivuotiskaudeksi 1990—1993 valtakunnanoikeuteen kuusi jäsentä sekä kullekin heistä henkilökohtaisen varajäsenen.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Valtiontilintarkastajien vaalin toimittaminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa edelleen, että eduskunta kehottaisi eduskunnan valitsijamiehiä hallitusmuodon 71 §:n mukaisesti valitsemaan vuodeksi 1990 viisi valtiontilintarkastajaa. Samalla puhemiesneuvosto vaalisäännön 21 §:n nojalla ehdottaa, että valitsijamiehet valitsevat kullekin tilintarkastajalle yhden varamiehen.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Eduskunnan tilintarkastajien vaalin toimittaminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa vielä, että eduskunta päättäisi jättää eduskunnan valitsijamiesten tehtäväksi toimittaa eduskunnan tilisäännön 19 §:n mukaisesti eduskunnan kolmen tilintarkastajan ja heidän henkilökohtaisten varamiestensä vaalin vuotta 1990 varten.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Kemppainen: Herra puhemies! Suuren valiokunnan jäsenille ilmoitetaan, että suuri valiokunta kokoontuu torstaina 16 päivänä marraskuuta kello 13. Käsiteltävänä on 11 asiaa, ja vaikka tässä maailmassa tapahtuu paljon muuta mielenkiintoista, toivon, että kaikki suuren valiokunnan jäsenet voivat osallistua tähän kokoukseen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi pienviljelijäin karjantarkailuyhdistysten ja sonninpitoiyhtymien valtionavustuksista annetun lain kumoamisesta

Lepäämään jättäminen
Hallituksen esitys n:o 146

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12

Suuren valiokunnan mietintö n:o 150

Puhemies: Viime istunnossa ed. Vihriälä ed. Pulliaisen kannattamana ehdotti silloin hyväksytyn lakiehdotuksen jättämistä lepäämään. Siitä ehdotuksesta on nyt tehtävä päätös.

Ensin sallitaan keskustelu asiasta ja sen jälkeen toimitetaan äänestys lepäämäänjättämisehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Jos vähintään 1/3 eduskunnan kaikista jäsenistä kannattaa lepäämäänjättämisehdotusta, on lakiehdotus sanamuodoltaan sellaisena, kuin se on kolmannessa käsittelyssä hyväksytty, jätetty lepäämään seuraavien varsinaisten valtiopäivien jälkeen pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin, mutta muussa tapauksessa on lepäämäänjättämisehdotus hylätty.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Puhemies: Nyt on äänestettävä lepäämäänjättämisehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Joka kannattaa ehdotusta, että esillä oleva lakiehdotus sellaisena, kuin se on kolmannessa käsittelyssä hyväksytty, jätetään lepäämään seuraavien varsinaisten valtiopäivien jälkeen pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin, äänestää ”jaa”; joka ei sitä kannata, äänestää ”ei”. Jos vähintään 1/3 eduskunnan kaikista jäsenistä kannattaa lepäämäänjättämisehdotusta, on se hyväksytty, mutta muussa tapauksessa on sanottu ehdotus hylätty.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

E. Aho, R. Aho, Alaranta, Almgren, Anttila, Apukka, Astala, Fred, Haavisto, Hautala, Heikkinen, Helle, Huuhtanen, Isohookana-Asunmaa, Jokinen, Jokiniemi, Jäätteenmäki, Kankaanniemi, Kauppinen, Kemppainen, Kietäväinen, Koistinen, Kuuskoski-Vikatmaa, Kääriäinen, Laaksonen, Lehtosaari, P. Leppänen, Löyttyjärvi, Majala, Mattila, Männistö, Paloheimo, Pekka-

rinen, Pesälä, Pokka, Pulliainen, Puska, Röntynen, Saapunki, Saari, Sarapää, Seppänen, Sillanpää, Soininvaara, Stenius-Kaukonen, Säilynoja, Tenhiälä, Tennilä, Tähkämaa, Uitto, Vihriälä, Virolainen, Väistö ja Väyrynen.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

Ahde, Ahonen, Aittoniemi, Ajo, Ala-Harja, Alho, Antvuori, Backman, Bärlund, Donner, Dromberg, Gustafsson, Hietala, Hilpelä, Hokkanen, Holvitie, Häkämies, Hämäläinen, Ikkala, Jaakonsaari, Joenpalo, Joupila, Joutsensaari, Järvenpää, Jääskeläinen, Kalliomäki, Kanerva, Karkinen, Kasurinen, Kettunen, Kohijoki, Korkia-Aho, Kärhä, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, Laitinen, Lammien, Laurila, Lindroos, Linnainmaa, Luttinen, Malm, Miettinen, Myller, Mäkelä, Mäkipää, Mönkäre, Mörttinen, Niinistö, Nordman, Nyman, Ollila, Paakkinen, Paasilinna, Paasio, Paavilainen, Pohjanoksa, Pohjola, Puhakka, Puisto, Puolanne, Rajamäki, Ranta, Rantanen, Rauramo, Rehn, Renlund, Rinne, J. Roos, T. Roos, Rusanen, Saarinen, Salolainen, Savela, Savolainen, Siitonen, Skinnari, Suominen, Särkijärvi, Taina, Taxell, Tiuri, Tykkyläinen, Törnqvist, Valo, Vastamäki, Wasz-Höckert, Westerlund, Viinanen, Viljanen, Vuoristo, Vähänäkki ja Zyskowicz.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, Andersson, Björklund, Björkstrand, Elo, Hacklin, Halonen, Hetemäki-Olander, Hurskainen-Leppänen, Ikonen, Jansson, Juhantalo, Jurva, Järvisalo-Kanerva, Kautto, Kekkonen, Knuuttila, Kokko, P. Lahtinen, Laine, Lapiolahti, Lax, U. Leppänen, Liikanen, Louekoski, Louvo, Melin, Metsämäki, Moilanen, Mäki-Hakola, Nieminen, Nyby, Pelttari, Perho, Pesola, Pietikäinen, Pystynen, Renko, Riihijärvi, Rynänen, Saastamoinen, Sasi, Siuruainen, Turunen, Uosukainen, Urpilainen, Wahlström, Valli, Varpasuo, Vistbacka, Vähäkangas ja Väänänen.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 54 jaa- ja 93 ei-ääntä; poissa 52. (Koneään. 1)

Eduskunta on hylännyt lepäämäänjättämisehdotuksen.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 140

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18

Suuren valiokunnan mietintö n:o 157

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 157. Viime perjantaina pidetyssä istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

3 §.

Keskustelu:

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 3 § saisi sen muodon, joka sillä on vastalauseessa, mikä tarkoittaa sitä, että yksivuotisia, nuorille tarkoitettuja taiteilijapurahoja lisätään kymmenellä.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Kannatan ed. Astalan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Astala ed. Jokisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Astalan ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 95 jaa- ja 49 ei-ääntä; poissa 55. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laiksi opintotukilain 7 §:n muuttamisesta ja laiksi opintotukilain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 169

Lakialoite n:o 78

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19

Suuren valiokunnan mietintö n:o 158

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 158. Tässäkin asiassa yleiskeskustelu julistettiin viime istunnossa päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Renko ed. Astalan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin ensimmäisen lakiehdotuksen osalta vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Rengon ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 94 jaa- ja 52 ei-ääntä; poissa 53. (Koneään. 3)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien ensimmäisen lakiehdotuksen 7 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen lakiteksti, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset laiksi äitiysavustuslain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 176

Lakialoite n:o 14

Toivomusaloitteet n:ot 1003/1987 vp., 738/1988 vp. sekä 565 ja 625

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 26

Suuren valiokunnan mietintö n:o 161

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 161. Viime perjantaina pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu tästäkin asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2, 13 ja 14 § hyväksytään keskustelutta.

Voimaantulosäännös.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ehdotan, että voimaantulosäännös hyväksyttäisiin näin kuuluvana: "Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1990. Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin."

Ed. P. Leppänen: Herra puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukonen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. P. Leppäsen kannattamana ehdottanut, että voimaantulosäännös hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Stenius-Kaukosen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 89 jaa- ja 52 ei-ääntä; poissa 58. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi laintarkastuskunnasta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 54
Lakivaliokunnan mietintö n:o 13
Suuren valiokunnan mietintö n:o 152

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotukset laiksi kehitysalueiden veronhuojennuksista ja laiksi leimaverolain 97 a §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 114

Toivomusaloite n:o 81

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61

Suuren valiokunnan mietintö n:o 153

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, jotka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Nykyisen kehitysalueiden veronhuojennuslain voimassaoloaika päättyy tämän vuoden loppuun mennessä. Hallitus on kyllä antanut uuden esityksen laiksi kehitysalueiden veronhuojennuksista, mutta kuten tyypillistä tälle hallitukselle, esitystä on monilta keskeisiltä kohdiltaan heikennetty tällä hetkellä voimassa olevasta laista. Erityisesti heikennykset liittyvät vapaan poisto-oikeuden tekemiseen käyttöomaisuudesta. Vapaan poisto-oikeuden tekemisen aikarajaa muutetaan nykyisestä yhdeksästä vuodesta neljään vuoteen. Edelleen ylimääräisen investointivähennyksen tekeminen poistetaan kokonaan uudesta kehitysalueiden veronhuojennuslaista. Lisäksi tähän lakiin sisältyy muutamia muitakin heikennyksiä nykyiseen tilanteeseen verrattuna.

Kaikista näistä kielteisistä puolista huolimatta täytyy todeta, että tämä laki on kuitenkin pakko nyt hyväksyä kolmannessa käsittelyssä, koska emme saaneet toisessa käsittelyssä välttämättömäksi näkemiämme muutoksia. Pakko on hyväksyä siitä syystä, että ensi vuoden alusta lähtien muutoin ei olisi voimassa minkäänlaista kehitysalueiden veronhuojennuslakia. Huonompi selvästi on siis tämä esitys kuin tällä hetkellä voimassa oleva, mutta parempi toki kuin ei mitään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotukset laiksi talletusten ja obligatioiden veronhuojennuslain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 200

Lakialoitteet n:ot 49 ja 82

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 63

Suuren valiokunnan mietintö n:o 155

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Säästäminen on hyvä asia ja sitä kannattaa kaikin mahdollisin keinoin edistää. Toisaalta eri kansantalouksien säästämisasteet eivät ole verrannollisia toistensa kanssa. On aivan selvää, että Yhdysvalloissa ja Japanissa, missä ihmisillä ei ole sosiaaliturvaa, säästämisasteen täytyy olla huomattavasti korkeampi kuin Suomessa ja Pohjoismaissa, missä on hyvä sosiaaliturva. Tämän takia ei ole perusteltua vaatia, että Suomen säästämisaste liikkuu samalla tasolla kuin esimerkiksi Japanin tai Yhdysvaltain säästämisaste. Kysymys on kahdesta erilaisesta asiasta ja kahdesta erilaisesta sosiaaliturvasta. Sen takia säästäminen ei ole tavoitteena sellainen, johon löytyy suoria malleja ulkomailta.

Se, että säästetään ja pyritään kannustamaan tuotantoa tai pyritään kannustamaan ihmisten varojen sijoitusta kotimaisiin käyttökohteisiin, on aivan oikea ja hyvä tavoite ja kannettava, mutta jos sen hinta on, että yhteiskunnassa lisääntyy sellainen epäoikeudenmukaisuus, jota edustaa epätasainen tulonjako, niin ei pelkkä säästäminen sinänsä ole hyvä asia. Tulonjaon näkökulmasta on selvää, että suurien säästöjen tuotto pitää tavalla taikka toisella saada veronalaiseksi. Ei ole perusteltavissa se, että satojen miljoonien markkojen suuruiset säästösummat

tuottavat saajilleen verotonta korkoa. Tuemme lämpimästi kaikkia sellaisia ratkaisuja, joilla tuetaan piensäästäjien asemaa ja mahdollisesti tehdään piensäästäjien korot verottomiksi, mutta se ei ole hyväksyttävissä, että tuetaan suurten tukkusäästäjien toimintaa, jossa he säästämällä ottavat itselleen yhteisestä kansantalouden kakusta viipaleita, jotka eivät synny heidän omasta työstään, vaan toisten ihmisten tekemästä työstä.

Tältä osin keskustan esittämä ponsilauselema on hyvä ja kannatettava, jos siihen sisältyy se näkökohta, että suurten talletusten tuottoa voi ja pitää panna verolle. Ei ole mitään perusteita sille, että nykykoroilla, jotka jo tänä päivänä ovat 7,5 prosentin luokkaa, ensi vuonna pitkäaikaissa määräraikaistalletuksissa kaikki säästö pääomien tuotot olisivat verovapaita. Ei se ole hyväksyttävä eikä kannatettava päämäärä. Jos keskustan ponsilauselema pitää sisällään sen, että suuria korkotuloja ei voida verottaa, niin en usko, että SKDL:n eduskuntaryhmä voi olla sen kannalla.

Mutta sinänsä tavoite, että säästetään ja tuetaan kotimaista säästämistä, eikä vain kotimaista säästämistä, vaan myös kotimaista kulutusta, on myönteinen asia. Siltä osin käsillä oleva ponsilauselemaehdotus on myönteinen, että se ilmeisestikin vaatii hallitukselta toimenpiteitä, jotka on suunnattu sen puolesta, että kotimaiset säästö pääomat säilyisivät Suomessa. Näillä näkymin Suomen rajat aukeavat keinottelijoille sijoittaa suomalaisen työn tuloksena syntyneitä pääomia, kasautuneita pääomia, säästö pääomia, ulkomaille ensi vuoden kesästä lähtien vapaasti ilman, että Suomen Pankki rajoittaa sellaista toimintaa. On aivan selvää, että erilaiset vaihtoehtoiset säästämismuodot joutuvat ensi kesästä lähtien kilpailemaan ulkomaille tehtävien säästöluonteisten talletusten tai muunlaisten sijoitusten kanssa. Siinä mielessä hallituksen on todellakin syytä suuntautua kannustamaan säästämistä, että pääomat eivät lähtisi ulkomaille. Eräällä tavalla me emme ole aukaisemassa ikkunoita ja ovia vapaalle suomalaisten talletuspääomien maastalähdölle ensi kesänä, niin kuin hallitus ja Suomen Pankki näyttävät valmis-televan.

Tämäkin pääomamarkkinoiden vapauttamisoperaatio pitäisi suorittaa koordinoitummin muun rahapolitiikan kanssa kuin tänä

päivänä ollaan valmiita tekemään. Siinä mielessä nyt on paikallaan lausua tässä yhteydessä varoituksen sanoja siitä, että ensi kesänä pääomat karkaavat ulkomaille, jos mitään ei tehdä, ja se mitään on jotain sen suuntaista, että tuetaan säästämistä kotimaassa ja myöskin kotimaista kulutusta. Siis pelkkä säästäminen ei ole arvo sinänsä. Kansantalouden pyörät eivät pysy pyörimässä, jos vain säästetään. Se, mikä on hyvää yksityisen ihmisen taloudenpidolle, ei välttämättä ole hyvä koko kansantalouden taloudenpidolle, ja vaikka yksityisen ihmisen on hyvä säästää, niin koko kansantalouden ei välttämättä tarvitse säästää, koska kuluttajilla on erilaiset ominaisuudet kuin kansantaloudella eikä kansantalouden ominaisuuksia ja tavoitteita voida vetää yksittäisten ihmisten säästämis- tai kulutuskäyttäytymisestä, vaan kansantalouden etu määräytyy eri tavalla kuin yksittäisten ihmisten etu.

Tältä pohjalta toivoisimme, että keskustan edustajat selittäisivät ponnen sisältöä kertomalla, onko heillä valmiutta ponnen hyväksymisen yhteydessä tunnustaa se periaate, että suuret säästöt, miljoonaluokkaa olevat korot on syytä saattaa verolle, eikä niitä ole syytä pitää sen kummallisemmassa etuoikeutetussa asemassa yhteiskunnassamme kuin työtulojakaan.

Ed. E. Aho (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mitä tulee ed. Seppäsen puhevuoron sisältöön, niin pääosin voin olla samaa mieltä hänen kanssaan. Ensinnäkin mitä tulee siihen mahdollisuuteen, joka viimeistään ensi vuoden heinäkuun alusta alkaen tulee suoriin sijoituksiin ulkomaille myös yksityisille henkilöille, se on todella iso ongelma, koska ensi vuonna purkaantuu yli 60 miljardia markkaa 24 kuukauden verotomilta tileiltä. On olemassa vaara, että näistä varoista aika huomattava osa sijoittuu ulkomaille, mikä ei olisi varmasti kansantalouden kannalta järkevää. Juuri tästä syystä tarvitaan muutoksia talletusten veronhuojennuslakiin.

Mitä tulee ed. Seppäsen pelkoon talletusten veronhuojennuslain säätämisestä sellaiseksi, että verottomia tilejä edelleen säilyy ja että sillä suosittaisiin erityisesti suuria tallettajia, se ei yksinomaan sen takia pidä paikkaansa, että vieläkö näiden hallituksen esittämien muutosten jälkeen ei ole synty-

mässä reaalityottoa näille talletuksille. Me olemme sitä mieltä, että jos syntyy reaalityottoa, sitä voidaan verottaa. Mutta jos sitä ei synny, niin on tarkoituksenmukaista, ettei silloin näitä talletuksia myöskään veroteta. Tässä tilanteessa ollaan asetelmassa, jossa reaalityottoa ei tule.

Edelleen korostaisin tässä yhteydessä sitä, että kun puhutaan verottomista talletuksista, ne ovat myös perustana tärkeälle lainanannolle, mm. asuntolainoitukselle. Jos mahdollisuuksia verottomaan tallettamiseen supistetaan, se vääjäämättä johtaa siihen, että talletuskanta on korvattava kalliimmalla rahalla, mikä nostaa sitä mukaa myös asunnon tarvitsijoiden korkokustannuksia. Tästäkin syystä on perusteltua, että meillä säädetään ja säilytetään tietyt verottoman tallettamisen mahdollisuudet.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Hallituksen esityksen osalta täytyy ensinnäkin todeta, että virheiden tunnustaminen on tietyllä tavalla toivon mukaan viisauden alku hallituksen kannalta. Tällä esityksellään, joka nyt on ehtinyt kolmanteen käsittelyyn, hallitus tunnustaa, että se ratkaisu, mikä tehtiin hallituksen lakiesityksen pohjalta eduskunnassa keväällä 1988 laittamalla tavanomaisten pankkitalletusten korot verolle, oli selvästi väärä ratkaisu. Verottomien talletuskorkojen 2 prosenttiyksikön laskua, mikä tuolloin tapahtui, hallitus nyt korjaa reaalisesti yhdellä prosenttiyksiköllä. Se on askel oikeaan suuntaan, mutta ehdottomasti riittämätön askel tässä tilanteessa.

Ratkaisulla, joka tehtiin keväällä 1988, on ollut tunnetunlaiset seuraukset ja vaikutukset. Se vaikutti faktisesti säästämisasteeseen, se käänsi sen negatiiviseksi jo vuonna 1988, ja sama suunta on jatkunut selvästi tämän vuoden aikana. Luulen, että yhtäläiset vaikutukset lain muutoksella vuonna 1988 oli faktisesti säästäjien kannalta markoissa laskien ja myös psykologisesti sillä oli saman suuntainen vaikutus: säästämistä aliarvostava ja kulutusta tietyllä tavalla vauhdittava vaikutus.

Tämä ratkaisu hallituksen toimesta tehtynä sattui kaiken lisäksi talouspoliittisesti aivan väärään ajankohtaan. Juuri tuossa vaiheessa kulutusta enemmänkin olisi ollut syytä hillitä ja säästämistä kaikin tavoin myös verotuksellisin keinoin rohkaista ja

edistää. Näin hallitus kuitenkin ei menetellyt. Niinpä on jouduttu tilanteeseen, jossa vielä tämän syksyn aikana oltiin asetelmassa, jossa verottomilla pankkitalletuksilla saattoi saada määräaikaisena enimmillään 5,5 prosentin koron samaan aikaan, kun maassa inflaatio kulkee lähes 7 prosentin luokassa. Eli tavanomaisille verottomille talletustileille säästäneet saivat kuitata miinusmerkkistä korkoa säästöistään viimeisten kuukausien aikana. Erityisesti tässä suhdannetilanteessa ja tietysti kaikissa suhdannetilanteissa, mutta erityisesti tässä tällainen on toki monella tavalla täysin virheellinen ja tuomittava asioiden hoitotapa.

Nyt siis hallitus esittää yhden prosenttiyksikön korjauksia talletusten ja obliigaatioiden veronhuojennuslakiin. Se on parempi kuin nykyinen laki, totta kai. Tästä syystä lain kolmannessa käsittelyssä täytyy olla hallituksen kannalla, koska tämä pientä parannusta merkitsee oikeaan suuntaan. Tämä todellakaan ei vielä riitä. Nyt toivoisikin, että hallitus valppain silmin seuraisi, mitä talouspolitiikassa yleensä ja erityisesti säästämisen roolissa tapahtuu lähikuukausien aikana.

Niin kuin täällä on jo noussut esille, näistä määräaikaistalletuksista, joita tällä hetkellä on kai verottomilla tileillä noin 100 miljardin markan edestä, noin 50 miljardia markkaa purkautuu vuoden 1990 lopussa. Jos talletusten ja obliigaatioiden veronhuojennussäädös on sellainen, miksi hallitus sen nyt esittää, en usko, että se riittää houkuttelemaan näitä määräaikaistileiltä vapautuvia talletuksia uudelleen pankkitalletuksiksi, vaan on vaara, että ainakin jonkinlainen osa niistä vapautuvista varoista suuntautuu kulutukseen. Se toki ei olisi kansantalouden kannalta tässä tilanteessa oikein ja kohtuullista. Siitä syystä olisikin paikallaan ja perusteltua, että hallitus tarkalla silmällä seuraa tilannetta ja ryhtyisi edelleen korjaustoimenpiteisiin tässä asiassa tavanomaisen pankkisäästämisen edistämiseksi niin kuin muunkin säästämisen rohkaisemiseksi tässä talouspoliittisessa tilanteessa.

Herra puhemies! Näillä perusteilla ehdotan tämän lain käsittelyn yhteydessä kolmannessa käsittelyssä hyväksyttäväksi seuraavan sisälttöistä perustelulausumaa:

”Eduskunta toteaa, että maamme taloudellisen tilanteen tervehdyttäminen vaatii

säästämisasteen nopeaa nostamista. Tästä syystä eduskunta edellyttää hallitukselta uusia ja tehokkaampia verotuksellisia toimenpiteitä myös tavanomaisen pankkisäästämisen rohkaisemiseksi ja varautumista vuoden 1990 lopussa vapautuvien verottomien määräaikaistalletusten ohjautumiseen kulutuksen sijasta säästämiseen.”

Ed. Seppäsen puheenvuorossaan nosti esille kysymyksen siitä, mihin keskusta tällaisen lausuman esittäessään tähtää, minkälaiseen talletusten verottomuuskohteluun keskusta pohjimmiltaan tähtää. Voin yhtyä hänen puheenvuoronsa pohjavireeseen niiltä osin, että toki suurtalletukset ja niistä saatavat korot ovat jotain muuta kuin tässäkin moneen kertaan alleviivaamani tavanomainen pankkisäästäminen, tavanomaiset pankkitalletukset. On mielestäni, puhun lähinnä omasta näkökulmastani, hyväksyttävissä ja ymmärrettävissä, että tämän tyyppisen suursäästämisen ja tallettamisen, joka on sijoitustoimintaa siinä kuin muukin isompi sijoitustoiminta, suhteen voitaisiin jatkossa noudattaa erilaista menettelytapaa. Tämmöiseen lopputulokseenhan voidaan tietysti päästä eri teitä. Yksi tapa on se, että omaisuustulovähennystä kehitellään siihen suuntaan, että sen avulla tavallaan nämä tavanomaiset talletukset vapautetaan ei vain 10 000 tai 20 000 markan edestä verosta, vaan vähän korkeampaan tasoon. Muitakin keinoja on.

Tässä perustelulausumassa ei ole haluttu kuitenkaan yksilöidä sitä tapaa, millä tämä periaatteessa tulisi toteuttaa, mutta periaatteessa voin yhtyä ed. Seppäsen ajatukseen siitä, että suursijoitustoiminta toki silloinkin, kun se tapahtuu pankkitalletuksina, voitaisiin ottaa veronalaisen sijoitustoiminnan piiriin.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Ed. E. Aho puhui hieman levottomasti reaalkorosta ja siitä, miten suurtallettajienkin pitää saada reaalkorkoa ja miten he eivät muka tänä päivänä saa reaalkorkoa talletuksilleen. Kyllähän he saavat positiivista reaalkorkoa talletuksilleen, ja siltä osin reaalkoron tuottamistavoite on tulonjakoautomaatti suurituloisten hyväksi silloin, jos on järjestelmiä, joilla turvataan verottomat tuotot myös säästö pääomille sellaisille ihmisille, jotka säästävät tukussa eivätkä vähittäin, niin kuin useimmat ihmiset tekevät.

Mutta yleisperusteena keskustan esittämät puheenvuorot ovat kyllä vakuuttamassa meitä siitä, että tällainen ponsi on syytä hyväksyä ja on tulkittava varoitukseksi hallitukselle niistä rahapolitiikan alueella tapahtuvista markkinatapahtumista, joita Suomessa on tapahtumassa ensi vuonna ja joita hallitus ei ehkä perusteellisesti ymmärrä, kun se ei yleisestikään ottaen ymmärrä markkinoiden toimintaa. Tältä osin minusta tuntuu siltä, että SKDL:n eduskuntaryhmällä on valmiutta antaa hallitukselle tällainen varoitusponsi, jossa hallitusta pyydetään ryhtymään toimenpiteisiin niiden suurten häiriöiden torjumiseksi, jotka tänä päivänä jo ovat ennakoitavissa.

Puhemies: Kannattaako ed. Seppänen ed. Pekkarisen lausumaehdotusta?

Puhuja: Herra puhemies! Kannatan.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Pyysin puheenvuoroni kannattaakseni ed. Pekkarista, mutta nyt sitten ed. Seppänen ehättikin edelleni. (Ed. Aittoniemi: Kannattakaa kuitenkin varmuuden vuoksi!)

Voisin todeta, että ed. Seppäsen perustelut pääosin äskeiselle kannatukselle olivat täysin kohdallaan, mutta sen verran haluaisin reaalituotosta kuitenkin todeta, että esimerkiksi tänä vuonna 24 kuukauden määräaikaistilin tuotto on ennen peruskoron korotusta ollut 5,5 prosenttia. Ed. Seppänen tietää, mikä on inflaativauhti tällä hetkellä. Se on korkeampi, jolloin tänä vuonna näillä ehdoilla, joilla tähän saakka on talletettu, ei ole syntynyt mitään reaalityottoa, vaan korko on ollut käytännössä miinusmerkkinen. (Ed. Seppänen: Ehdot paranevat!) — Ehdot muuttuvat, ja totta on, että on pidettävä huoli siitä, että ei synny sellaisia reaalityottoja, jotka johtaisivat verotuksellisesti kohtuuttomuuteen, ja sen takia jos reaalityottoa syntyy, siinä voidaan verotusta koventaa.

Ed. Saarinen: Herra puhemies! On ilo kuulla, kuinka täällä opposition edustajat kantavat huolta säästäjien asemasta ja tavallaan tukevat hallituksen talouspoliittisia näkemyksiä sen suhteen, että säästämisastetta tulee lisätä. Ristiriitaisena pidän kuitenkin sitä, että yleisesti ottaen tässä salissa on moneen kertaan opposition taholta esitetty

paheksuntaa hallituksen harjoittamaa talouspolitiikkaa kohtaan liittyen esimerkiksi budjetin luonteeseen, budjetin ylijäämäisyyteen, ja kuitenkin säästämisasteen kannalta kaikkein merkittävimpiä säästöjen kerääjiä ovat valtio ja kunnat. Näin ollen toivoisin, että ainakin tältä osin voitaisiin myös opposition taholta tunnustaa oikeaksi valtion budjettilinja, joka tähtää voimakkaasti säästämisasteen kehittämiseen ja lisäämiseen.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Vaikka ed. Saarisen näkemyksiä hyvänä maastajuoksijana mielellään joltakin osin kannattaisikin, niin siitä huolimatta joutuu sanomaan, että tottahan on, että näin on käynyt, ed. Saarinen, että valtiovallan ja hallituksen toimenpitein on julkista säästämistä, julkista varojen markkinoilta poiske-
räämistä harrastettu yllin kyllin, kiristetty bruttoveroastetta, joka yhdellä numerolla selkeimmin kertoo sen, että todellakin julkista säästämistä ja julkista kulutusta on vauhditettu hallituksen toimesta. Samaan aikaan kun hallitus on tehnyt tämän, se on iskenyt yksityistä säästämistä korville. Juuri tätä osaa me kritisoimme puheillamme, joita tämän asian tiimoilta on täällä käyty. Se on ollut se perusvirhe, mikä säästämisen osalta hallituksen toimesta on tehty.

Ed. Saarinen: Herra puhemies! Ed. Pekkarisen puheenvuoron johdosta toteaisin, että siltä osin voin hänen mielipiteeseensä yhtyä, että säästäjistä on alkanut tuntua siltä, että säästäminen ei kannata. Tällä tarkoitan sitä, että ennen kaikkea piensäästäjät ovat näin kokeneet, ja ehkä määräaikaistilien veronalaisuus on jossakin mielessä vaikuttanut piensäästäjien ratkaisuihin sikäli, että he eivät ole ehkä osanneet hyödyntää omaisuustulovähennystä. Kuten ed. Pekkarinen aikaisemmin totesi, psykologisella tekijällä on saattanut olla vaikutusta.

Mitä tulee rahalla pelaaviin spekulantteihin, joihin täällä on kiinnitetty myös huomiota, niin siinä mielessä on erällä tavalla kahdenlaiset säästäjien markkinat: on piensäästäjät ja on rahalla pelaajien säästömarkkinat. Tässä mielessä tulisi rahalla pelaajat saada korkotuloistaan ja pääomatuloistaan paremmin verovelvollisiksi.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Kun alustettiin keskustelu säästämisasteesta, niin

jatketaan sitä, vaikka se mielestäni kuuluisi tänä päivänä paremminkin siihen kohtaan päiväjärjestystä, jossa puhutaan pankkivaltuusmiesten kertomuksesta. En malta olla huomauttamatta, että säästämiseen ei vaikuta vain säästäminen, vaan myös lainanotto, ja säästämistäseen liittyy myös Suomen huomattava velkaantuminen ulkomaille. Eräiltä osin voidaan vetää myös sellainen johtopäätös, että säästäminen Suomessa on kohtuullisessa kunnossa, mutta velkaantumisen liiallista. Eli säästö pääomat, jotka kotimaassa syntyvät, eivät riitä kaiken kulutuksen maksuksi, vaan joudutaan ottamaan rahaa myös huomattavassa määrin velaksi ulkomailta.

Tällainen pankkien lainanoton lisääntyminen, viime vuonna esimerkiksi lähes 30 prosenttia, on aivan kestävä, jos se pitäisi vastaavalla tavalla kattaa suomalaisilla säästämällä. Kyllä suomalaisten ihmisten täytyy viettää myös kohtuullista elämää ja kuluttaa ja nauttia elintason hedelmistä, mitä he voivat tehdä nykyisillä reaali-palkoilla, jotka ovat nousseet kymmenen viime vuoden aikana kolmanneksella. Näkökohta, että kaikki ulkomainen velkaantuminen pitäisi kattaa kotimaisella säästämällä, tulee mahdottomaksi ennen pitkää. Sen takia tässä yhtälössä pitää puuttua myös velkaantumispuoleen, ja säästämisastetta pitää parantaa vähentämällä velkaantumista ja erityisesti velkaantumista ulkomaille.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Saarisen puheenvuoron jälkeen. Ensinnäkin on todettava, että verovapaat talletukset ovat tyypillisiä piensäästäjien säästämismuotoja, ja tästä syystä niistä on pidettävä erityistä huolta ja huolehdittava siitä, että tallettajien luottamus järjestelmään säilyy. Tosiasia on se, että muutokset, joita on tehty sekä talletusten verohuojennuslain puolella että myös pääomatulojen verotuksen puolella, ovat olleet niin nopeita ja mutkikkaita, että säästäjät eivät ole pysyneet mukana. Varsinkaan eläkeläiset, jotka ovat hyvin merkittävä säästäjryhmä, eivät ole pystyneet enää ollenkaan päättämään sitä, mikä on heidän kannaltaan järkevä tapa toimia. Tästä on osittain syntynyt ilmapiiri, joka suosii säästämisen sijasta rahojen käyttämistä kulutukseen.

En pidä kovin tarkoituksenmukaisena sitä

tapaa, jonka tämä hallitus on omaksunut, että kun yksityisten kansalaisten säästäminen vähenee ja kulutus kasvaa, niin samanaikaisesti julkisen talouden kautta tapahtuvaa säästämistä halutaan voimakkaasti edistää, joka tapahtuu sillä tavalla, että niin välittömiä kuin välillisiäkin veroja kiristetään ja niitä sitten talletetaan ja säästetään. Se ei ole tarkoituksenmukainen tapa, koska tällöin pakkosäästäminen kohdistuu hyvin moniin sellaisiin väestöryhmiin, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia kulutuksestaan tinkiä, niin kuin varsinkin välillisen verotuksen kiristämisen kohdalla on asianlaista.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Seppäsen kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta toteaa, että maamme taloudellisen tilanteen tervehdyttäminen vaatii säästämisasteen nopeaa nostamista. Tästä syystä eduskunta edellyttää hallitukselta uusia ja tehokkaampia verotuksellisia toimenpiteitä myös tavanomaisen pankkisäästämisen rohkaisemiseksi ja varautumista vuoden 1990 lopussa vapautuvien verottomien määräaikaistalletusten ohjautumiseen kulutuksen sijasta säästämiseen."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi on äänestettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 81 jaa- ja 51 ei-ääntä; poissa 67. (Koneään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi valtion liikelaitoksista annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 205

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 66

Suuren valiokunnan mietintö n:o 156

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotukset laeiksi yleisten kirjastojen valtion hallintoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 167

Lakialoite n:o 90

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20

Suuren valiokunnan mietintö n:o 159

Puhemies: Toisessa käsittelyssä pääteyt, hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Tämän lakiehdotuksen yhteydessä hallitus esitti poikkeussäännöstä kirjastojen yleisestä maksuttomuusperiaatteesta. Jo aiemmin vapaakuntalakiin on sisällytetty pykälä, jonka nojalla vapaakunnassa voitaisiin periä kirjastopalveluista maksua lukuunottamatta kirjojen lainaustoimintaa. Vapaakuntalaiset

huolehtivat ja huolehtinevat nyt itse siitä, ettei heidän kulttuuri- ja tietopalvelujensa saantiaan kirjastoissa maksuilla vaikeuteta.

Valiokunta on tämän lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä pysäyttänyt nyt sellaisen linjan, jolla vähitellen maksullistettaisiin erästä peruspalvelua, kirjastopalveluja. Käsiteltävänä olevasta laista on aivan oikein poistettu 7 §. Tiedämme valiokunnan mietintöönkin perustuen, että kirjastopalvelujen maksuttomuus — maksullisuus-problematiikka joutuu tai pääsee nyt laajaan pohdintaan. Tämän vuoksi on näin eduskuntakeskustelussa aiheellista korostaa hyvin lyhyesti eräitä näkökohtia tätä pohdintaa varten.

Peruspalvelujen säilyttäminen maksuttomina on luonnollisesti poliittinen kysymys, itse asiassa suuren luokan poliittinen kysymys. Näen, että tietoyhteiskunnan demokraattisuus ja kirjastopalvelujen maksuttomuus liittyvät ehdottomasti yhteen. On kyse kansalaisten tasa-arvoisesta oikeudesta tietoon ja kulttuuriin. Yleisten kirjastojen tehtävä on turvata kansalaisten tiedon ja kulttuurin saanti ja tarjota kotimainen vaihtoehto kaupalliselle ylikansalliselle kulttuurille. Käytännössä kirjastojen perustehtävät, peruspalvelut, ovat kaikenlaisen aineiston lainaaminen, aineiston käyttö kirjastossa, hakuvälineiden tarjoaminen käyttöön, neuvonta, opastus ja tietopalvelu. Juuri tämä tietopalvelun osuus sekä käyttäjien että kirjastopalvelujen tarjonnan osalta on viime aikoina huomattavasti lisääntynyt.

Kansalaisten tiedontarpeet monipuolistuvat koko ajan. Mikä muu kuin kirjasto, valmis palveluorganisaatio, voisi hoitaa esimerkiksi laajenevan aikuiskoulutussektorin tietohuoltoa opiskelijoille juuri maksuttomana parhaiten. Kirjasto on erinomainen kanava hoitamaan koteihin myös elokuva-, video- ja tv-tallenneaineistoa kotimaistakin kulttuuria painottaen juuri maksuttomana. On siis kysymys kulttuurisen tasa-arvon vahvistamisesta tai heikentämisestä, minkä toivon pidettävän mielessä, kun kirjastojen maksupolitiikkaa vastaisuudessa tämänkin mietinnön perusteella arvioidaan.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Ed. Lahti-Nuuttilan huomautus siitä, että jatkossakin valvottaisiin, että kulttuuri- ja tietopalvelu ei tule maksulliseksi, on erittäin tärkeä ja huomioonotettava. Toivottavasti tämä

menee hallituksen tietoon ja valmistelijaelimiin asti.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Ed. Lahden Nuuttila puuttui puheenvuorossaan hyvin tärkeään asiaan. Sivistysvaliokunta käsitteli hallintolain, jonka yhteydessä kuitenkin aiottiin hiljaa hiipien tuottaa kirjastopalveluihin maksullisuusperiaate. Sen tähden oli merkittävää valiokunnassa, että kyseinen pykälä poistettiin. Kirjastolaitoshan on hyvin arvokas kansalaisten tasa-arvoisuuden takaajana mm. kirjastopalvelujen, tiedonsaannin ja kulttuurin osalta. Siinä suhteessa toivoisin, että eduskunta ja yleensäkin kulttuuripiirit voisivat edelleenkin olla sitä mieltä kuin sivistysvaliokunta vuonna 1986 oli, kun kirjastolaki säädettiin, jonka 7 §:ssä todettiin, että kirjastopalvelut ovat maksuttomia.

Kirjastopalvelujen on todella peruspalvelujen osalta oltava maksuttomia, jotta kirjastolaitos tasa-arvoisena kulttuurin välittäjänä voisi tässä maassa säilyä, ja tässä on kysymys todella erittäin suuresta poliittisesta kysymyksestä ja päätöksenteosta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotukset laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 21 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 179

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25

Suuren valiokunnan mietintö n:o 160

Puhemies: Toisessa käsittelyssä pääteytyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Ehdotus laiksi tielaitoksesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 149

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 8

Suuren valiokunnan mietintö n:o 162

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys tielaitoksesta korvaa nykyisen lain tie- ja vesirakennuslaitoksesta. Samalla tarkistetaan tie- ja vesirakennuslaitoksen toimialaa vastaamaan sitä tilannetta, että vesitieasiat siirtyvät 1. maaliskuuta 1990 tie- ja vesirakennuslaitokselta merenkulkulaitokselle. Samanaikaisesti tielaitoksen ylimmäksi johdoksi tulee kollegion tilalle valtioneuvoston määrääjäksi nimeämä tielaitoksen johtokunta.

Valiokunnan mietinnössä perustellaan kollegion korvaamista johtokunnalla mm. seuraavasti: "Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että perinteiseen keskusvirasto-organisaatioon kuuluva kollegiaalinen päätöksentekojärjestelmä korvataan monipuolista asiantuntemusta edustavalla johtokunnalla, ja katsoo, että johtokuntaan tulee kuulua myös tielaitoksen henkilökunnan edustaja."

Lisäksi hallituksen esityksen perusteluissa odotetaan tämän uuden toimivan yleisjohdon tuovan tielaitokseen liikenneministeriön, valtioneuvoston sekä eduskunnan päätöksenteosta ja ohjauksesta johdettavan avaran päätöksentekotavan, jolla on laaja-alainen

kytkentä liikennepoliittikkaan ja koko yhteiskuntapolitiikkaan, sen eri osa-alueisiin ja muuhun yhdyskuntasuunnitteluun. Johtokunnan päätöksentekojärjestelmää on tarkoitettu kehittää siten, että liikenneministeriön, valtioneuvoston ja eduskunnan budjetinmenettelyssä, pitkän tähtäimen ja keskipitkän tähtäimen suunnittelussa sekä muussa liikennepoliittisessa päätöksenteossa tekemät päätökset voidaan ottaa entistä paremmin huomioon laitoksen toiminnassa.

Arvoisa puhemies! Eduskunta on ainakin kolmena tai neljänä viime vuotena valtiovarainvaliokunnan esityksestä yksimielisesti päättänyt vaatia ponnien muodossa selvää reaalikorotusta tiemäärärahojen tasoon. Tämä eduskunnan kolmena neljänä perättäisenä viime vuotena yksimielisesti tekemä vaatimus on kaikunut kuitenkin kuuroille korville. Siksi kysynkin: Miten tämän uuden organisaation uskotaan parantavan tielaitoksen toimintamahdollisuuksia? Tielaitoksen suurin ongelmahan on liian suuri kuilu tienrakentamis- ja peruskorjaustarpeiden ja tiemäärärahojen välillä. Tienkäyttäjiltä kerätään suoraan käsittääkseni 7, 8, ehkä 9 miljardia markkaa vuosittain, samanaikaisesti mm. ensi vuonna palautetaan tien rakentamiseen ja vastaavaan toimintaan koko tie- ja vesirakennuslaitokselle 5,3 miljardia markkaa. Tässä on kasvua tähän vuoteen verrattuna 9 prosenttia eli runsaan prosentin verran yli inflaatiokehityksen eli noin prosentti on reaali kasvu.

Mielestäni tämä, että meillä on mahdollisuus kerätä tienkäyttäjiltä erilaisina veroina ja maksuina näinkin valtava markkamäärä, 8 miljardia markkaa, palauttamatta sitä suoraan siihen tarkoitukseen, miltä se kerätään, on asia, jonka olisin toivonut tulleen otetuksi huomioon nyt, kun tie- ja vesirakennuslaitoksen hallintoa muutetaan.

Olisi pitänyt ennakkoluulottomasti tutkia, tehdäänkö tie- ja vesirakennuslaitoksesta, jatkossa tielaitoksesta, itsenäinen liikelaitos, joka saa käyttää tienkäyttäjiltä kerättävät määrärahat ja maksut tien rakentamiseen ja peruskorjaamiseen ja liikenneturvallisuuden parantamiseen. Se olisi ainoa keino ohjata nämä rahat sellaiseen tarkoitukseen, mistä ne kerätäänkin. Nimittäin aivan sama tilanne on toteutumassa ympäristöverojen osalta, koska valtiovarainministeri Liikasen sanottaa käyttäkseni rahalla ei ole korvamerkkiä.

Sen jälkeen, kun ympäristöverot kerätään valtion yleiseen kassaan, nekin ovat jatkossa budjetin yleiskatteena niin kuin nyt tiemäärärahat. Todella vakavasti toivoisin, että liikenneministeriö selvittäisi tielaitoksen muuttamista sellaiseksi liikelaitokseksi, joka saisi tien käyttäjiltä kerättävät verot ja maksut käyttäen siihen tarkoitukseen, mistä ne kerätään.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Anttila varmasti oli vakuuttunut asiastaan, mutta mielestäni hän tätä periaatettaan, jonka hän syvällisesti toi julki, olisi voinut ajatella vähän pitemmälle. Ajattelen sitä aiheuttamisperiaatetta, mikä liikenteellä on ympäristöönsä nähden. Häneltä unohtui kokonaan se, että näitä varoja olisi erittäin aiheellista käyttää ympäristön suojeluun, sillä liikenne aiheuttaa meillä erittäin vakavia ympäristöongelmia. Hän kylläkin käytti aivan oikein esimerkkinä ympäristöverokäytäntöä, mutta unohti sen, että liikenteeltä perittyjä varoja voitaisiin käyttää ympäristönsuojelun tehostamiseen ja erikoisesti sellaisella järjestelmällä, jossa liikenteen itsensä aiheuttamia vahinkoja ympäristölle alennetaan.

Ed. Saari: Herra puhemies! Vastauksena ed. Anttilan puheenvuoroon toteaisin, että laki tielaitoksesta kuuluu selkeästi osana siihen hallinnonuudistamispakettiin, jonka pohjalta jo aikaisemmin on Posti- ja telelaitoksesta sekä Valtionrautateistä muodostettu liikelaitos. Koska tielaitoksella ei ole omia budjetin ulkopuolisia tuloja, siitä ei kuitenkaan käytännössä ole voitu muodostaa liikelaitosta. On muistettava, että kaikki tieliikenteeltä perittävät rahat ovat veroja, jotka niin muodoin menevät valtion kassaan.

Minusta tielaitoksen organisaatiouudistus ja liikenteeltä perittävien verojen käyttö ovat kaksi erillistä asiaa. Sinänsä olen valmis kannattamaan ja tukemaan ed. Anttilan näkemystä siitä, että lisääntyvät verot, joita tieliikenteeltä on peritty, tulisi käyttää suuremmassa määrin tiestön parantamiseen.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Ed. Anttilan esittämä ajatus, että tieliikenteen ympärille tehtäisiin oma liikelaitoksensa ja tielaitoksesta tehtäisiin oma liikelaitos, on aika kuolleenä syntynyt, jos ajattelee niitä

seurausvaikutuksia, joita nykyisellä aika lailla tieliikenteeseen perustuvalla liikennejärjestelmällämme on sekä ympäristön että esimerkiksi kaupunkisuunnittelun kannalta. Liikenne sitä kautta välillisesti aiheuttaa valtavia kustannuksia kansantaloudellemme. On aivan oikein, että autoilijat myös näitä kustannuksia maksavat.

Kun nyt puuhataan kovasti moottoriteitä eri puolilla maata, niin kannattaisi harkita, voitaisiinko niiden suhteen ottaa käyttöön sellainen liikelaitosperiaate, että ne maksavat, jotka niillä ajavatkin, eli voitaisiinko alkaa periä moottoritien käyttömaksuja, tie-maksuja, kuten esimerkiksi Keski-Euroopassa. Silloin ei rasitettaisi valtion budjettia moottoritiehankkeilla, vaan pantaisiin käyttäjät, jotka tällaisia nopeampia liikenneyhteyksiä tarvitsevat, suoraan maksamaan ne.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ed. Pulliaiselle toteaisin vain, että käsittääkseni jo tänä päivänä, kun otetaan huomioon erilaiset liikevaihtoverojärjestelmänkin kautta kerättävät verot ja maksut, liikenteeltä kerätään sellainen markkamäärä, joka lienee yli 10 miljardia markkaa yhteensä. Näitä määrärahoja olisi varmasti varaa käyttää myös niiden haittojen vähentämiseen, joita liikenne käytännössä aiheuttaa. Siinähan nimenomaan sellaisten polttoaineiden käyttö, jotka ovat ympäristöystävällisempiä, on hyvin oleellinen kysymys.

Nyt vain ongelma on se, että kun rahalla ei ole korvamerkkiä, kaikki ne menevät valtion suureen kulkaroon, josta niitä käytetään budjetin yleiskatteena. Se on tiebudjetin suurin ongelma, että määrärahat ovat tarpeeseen nähden liian niukat. Jos tie- ja vesirakennuslaitos olisi oma liikelaitos, niin näissä määräraha-kehityksissä, mitä nyt liikenteeltä kerätään, sillä varmasti olisi mahdollisuus kiinnittää entistä enemmän huomiota myös niihin ympäristöhaittoihin, mitä ed. Pulliainen peräänkuulutti ja ed. Haavistokin.

Ed. Tiuri: Herra puhemies! Toteaisin ed. Haavistolle, että moottoriteitä tarvitsevat lähinnä erilaiset tavarakuljetukset ja yritykset, joita ne palvelevat. Henkilökuljetus on sitenkin huomattavasti pienempi osa moottoriteiden käytöstä. Tällä tavallahan nämä kustannukset tulisivat kuluttajien maksettaviksi, niin ettei minusta moottoriteiden erik-

seen verottaminen ole oikein järkevää. Kaiken lisäksi päästötkin liikenteessä ovat sellaiset, että kun katalysaattoriautot tulevat vähitellen käyttöön, henkilöautojen päästöt vähenevät lähes olemattomiin hiilidioksidipäästöjä lukuun ottamatta. Suurin osa typipäästöistä ja vastaavista jää raskaan liikenteen ja linja-autojen harteille. Niin että jos me haluamme tätä suurta maata asuttaa, niin kyllä meidän täytyy tavaraj- ja pitkän matkan henkilöliikennekustannukset jollakin lailla kohtuullisina pitää.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Tiurin äskeisessä puheenvuorossa oli aika mainio sanoma, että moottoritiet onkin tarkoitettu ns. raskaan liikenteen käyttöön. Siihen sisältyy mahdollisuus, että nämä tiet tulisivat silloin tuotteiden hintoihin. Sehän on erinomaisen hyvä järjestelmä, loistava järjestelmä, aiheuttamisperiaate. Kehitysaluepoliittisestikin on edullista, että ruvetaan tuottamaan hyviä tuotteita pohjoisessa ja niillä on lyhyet kuljetusmatkat. Tässähan on ed. Tiurilla aivan mainioita ajatuksia kerrankin.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Ed. Tiuri kiinnitti puheenvuorossaan huomiota siihen, että moottoritiet olisivat yleishyödyllisiä juuri tavaraliikenteen kuljetusten kannalta. Moottoriteiden ympäristövaikutukset eivät tietenkään ole pelkästään sitä, että moottoritiet houkuttelevat lisää autoliikennettä, henkilöautoliikennettä ja tavaraliikennettä, ja sitä kautta lisäävät suoranaisesti pakokaasujen määrää ja autokannan määrää, vaan tienrakentamisella on tietysti suuri merkitys myös yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelussa.

Kun ajattelee sellaisia uusia moottoritiehankkeita kuin esimerkiksi suoraan Turun keskusta-alueen vedettävä moottoritie, niin sehän merkitsee koko kaupungille valtavaa muutosta. Kaupunkisuunnittelussa on järjestettävä pysäköintipaikkoja, järjestettävä kaupungin sisällä autoille uusia reittejä päästä moottoritiele ja sieltä pois, ja sillä tavalla vaikeutetaan yleensä muita liikkujia: kävelijöitä, pyöräilijöitä, julkisen liikenteen käyttäjien mahdollisuuksia liikkua kaupungissa. Siinä mielessä tienrakentamisen kokonaiskustannukset yhteiskunnalle voivat tulla paljon suuremmiksi kuin pelkästään näin yksinkertaisesti asiaa ajatellen.

Mitä tulee ed. Tiurin viittaamiin pakokaasumääriin, jotka dieselmoottoreilla ovat ehkä suurempia sen jälkeen, kun katalyysaattorit on otettu käyttöön, niin tämä on tietysti ala, jota pitäisi tutkia. Sitä jo Suomessa tutkintaankin, ja on aivan realistisia mahdollisuuksia vähentää myös dieselmoottorien pakokaasupäästöjä.

Ed. Anttila: Herra puhemies! Ihan sen verran haluaisin lopuksi todeta siitä, kun täällä on nostettu esille se, että kun nyt kerätään veroja, niin näiden verojen tulee mennä valtion kassaan. Tämä ei ole minusta mikään muu kysymys kuin muutetaan verot maksuiksi. Käsittäakseni valtion liikelaitos voi aivan samalla tavalla kerätä nyt veroina liikenteeltä kerättävät varat jatkossa maksuina, jolloin tämä ongelma on poistunut.

Ed. Tiuri: Herra puhemies! Tällä hetkellä kuorma-autoliikenteen verotus on sellainen, että se laskelmien mukaan tarkkaan peittää ne kustannukset, mitä kuorma-autot aiheuttavat maanteillä, niin että aiheuttamisperiaate on voimassa. Minä ymmärsin, että tässä yritettiin lisäveroa moottoriteiden rakentamiseen, joka minusta silloin on kohtuutonta, koska se menee yli aiheuttamisperiaatteen.

Ed. Saari: Herra puhemies! Ed. Haaviston puheenvuoron perusteella toteaisin, että valtakunnan rakenteella samoin kuin yhdyskuntarakenteella on aluerakenteen merkityksessä suuri vaikutus liikenteeseen, niihin investointeihin, joita liikenteen tarpeisiin on rakennettava, ja pitkän tähtäimen suunnittelussa ja yhteiskunnan kehittämislinjoja valittaessa tämä on syytä hyvin painokkaasti ottaa huomioon. Toinen parlamentaarinen liikennekomitea työssään on parhaillaan niihin asioihin paneutumassa.

Nyt käsiteltävänä olevassa lakimuutoksessa kysymys kuitenkin ei ole lainkaan tästä. On ainoastaan kysymys TVL:n hallinnon uudistuksesta, jossa se muutetaan, niin että se ei toimi enää entisellä keskusvirasto- ja kollegioperiaatteella, vaan sen päätöksentekomekanismia jonkin verran virtaviivaistetaan, ja lisäksi TVL:n vesitieosasto siirretään merenkululaitoksen osaksi. Näistä kaikista riippumatta kuitenkin totuus tällä hetkellä on se, että erityisesti alempi tieverkko kun-

tonsa puolesta nopeasti rapautuu, koska riittävästi määrärahoja erityisesti sen kunnossapitoon ei ole osoitettu.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Tiurille totean vain sen, että kun edustan sitä näkemystä, että tietullijärjestelmä äsken kuvatulaisissa tapauksessa on erittäin perusteltu, se sisältää tietenkin sen ajatuksen, että meidän pitäisi siirtää raideliikenteeseen, siis rautateille, tavarakuljetukset niin suuressa määrin kuin mahdollista. Se on lähtökohta, mutta jos sen lisäksi tarvitaan jotakin erityisverkostoa, moottoritieverkostoa tavarakuljetuksia varten, niin totta ihmeellä se maksakoon ja sitä kautta tuntukoon se kustannus hinnoissa, joka siitä aiheutuu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Ehdotus laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 129

Toivomusaloitteet n:ot 51 ja 89

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62

Suuren valiokunnan mietintö n:o 154

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 154. Ensin salitaan asiasta yleiskeskustelu, minkä jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Toivoisin todella, että esillä olevan hallituksen esityksen johdosta eduskunta kävisi vielä samanlaisen keskustelun, jonka se kävi viime syksynä vastaavan asian käsittelyn yhteydessä. Nimittäin hallituksen esitys moottoriajoneuvoverosta annetun lain muuttamisesta koskee paitsi veropolitiikkaa ennen muuta

myös joukkoliikennettä. Nimittäin hallitus esittää, että linja-autojen lisävero nostettaisiin nyt 50 000 markasta 60 000 markkaan.

Ajoneuvoveron ideanahan on verottaa vähemmän verotettuja polttoaineita käyttäviä ajoneuvoja niin, että halvemman polttoaineen käyttö yksityisessä ajossa ei kannata mutta tulee edullisemmaksi ammattimaisessa käytössä. Hallitus lähtee siis siitä, että lisäverolla tehdään kannattamattomaksi linja-autoliikenteen siirtyminen verottomaan polttoaineen käyttöön eli ns. löpöön, joka polttoöljyn nimellä tunnetaan. Polttoöljyn käytämiselle sinänsä ei ole mitään teknisiä esteitä. Polttoöljyhän itse asiassa on samaa tuotetta kuin dieselpolttoneste sillä erolla, että polttoöljyyn tunnistamisen vuoksi on lisätty väriainetta. Muuten teknisesti aivan mainiosti dieselajoneuvot voivat käyttää polttoöljyä.

Polttoöljyn käytön salliminen tukisi mielestäni merkittäväällä tavalla linja-autoliikennettä merkittävänä joukkoliikennemuotona, joka kuljettaa lähes 80 prosenttia kaikista joukkoliikenteen matkustajista. Joukkoliikenteen palvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi olisi välttämätöntä sallia linja-autoliikenteen siirtyminen verottomaan polttoaineeseen. On käsittämätöntä, että hallitus ei ole ottanut huomioon liikenneministeriön ja valtiovarainministeriön yhteisen verotyöryhmän näkemystä viime keväältä. Työryhmähän asettuivat tuolloin samoin kuin alan järjestöt sille kannalle, että tämä järjestely olisi erittäin tarkoituksenmukainen ja sillä tavalla voitaisiin tukea muuten huonosti kannattavaa joukkoliikennettä varsinkin haja-asutusalueilla.

Aikaisemmin linja-autoliikenteelle palautettiin siltä kannettu polttoainevero, joka järjestelmänä oli tietyllä tavalla byrokraattinen. Tästä käytännöstä luovuttiin hallituksen esityksestä ja eduskunnan enemmistön hyväksyessä muutoksen viime syksynä. Tämän tilalle tuli suora tulo- ja menoarviosta maksettava tuki, joka on mielestäni riittämätön. Se oli sitä tälle vuodelle, ja se on sitä hallituksen budjettiesityksen mukaan myös ensi vuodelle. Meidän kantamme on, että linja-autoliikenteen polttoaineen tulisi olla verotonta tai toisaalta niin lievästi verotettua, että vero maksamalla kannattaisi siirtyä verottomaan polttoaineeseen.

Herra puhemies! Tässä tarkoituksessa tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään

I vastalauseen mukaisen muutosehdotuksen lain 16 §:ään, joka merkitsee siis sitä, että mikäli linja-autoa käytetään säännöllisessä linjaliikenteessä tai luvanvaraisessa tilausliikenteessä, lisävero olisi 5 000 markkaa, kun hallitus esittää veron korottamista 60 000 markkaan. Mikäli esityksemme ei tule hyväksytyksi, tulemme esittämään kolmannessa käsittelyssä lain hylkäämistä. Me pidämme myös tärkeänä sitä, että hallitus ryhtyy välittömiin toimenpiteisiin harvaan asuttujen seutujen joukkoliikenteen kehittämiseksi eikä sen lopettamiseksi, mikä valitettavasti tuntuu olevan hallituksen linja.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Joukkoliikenteen kustannukset tulevat hallituksen budjettiesityksen perusteella nousemaan ensi vuonna varsin merkittävästi. Polttoaineveron korotus tuo noin 30 miljoonan lisäkustannukset, ja lisäksi liikevaihtoveron ja TEL-maksujen korotus kasvattaa kymmenillä miljoonilla linja-autoliikenteen kustannuksia. Samanaikaisesti joukkoliikenteen tukea ehdotetaan lisättäväksi vain 25 miljoonalla markalla. Tämä kaikki on johtamassa siihen, että joukkoliikenteen palvelujen heikentyminen erityisesti maaseutualueilla tulee ensi vuonna kiihtymään. Me olemme ajautumassa Ruotsin tilanteeseen, jossa suuret osat maasta ovat jäämässä kokonaan vaille linja-autoliikenteen palveluja. Sen jälkeen näiden palvelujen uudelleen rakentaminen maaseudulla tulee maksamaan kymmenkertaisesti verrattuna siihen, mitä nyt tarvittaisiin liikenteen palvelujen säilyttämiseksi.

Mielestämmeärkevin tapa parantaa linja-autoliikenteen mahdollisuuksia selviytyä ja palvelujen säilyttämiseksi olisi se, että linja-autoliikenteelle annettaisiin oikeus verottoman polttoaineen, siis kevyen polttoöljyn käyttöön. Tällöin voitaisiin kohdistaa peruspalvelutasoisen liikenteen tukemiseen tarkoitettua määrärahaa kokonaan haja-asutusalueiden liikenteen ylläpitämiseen.

Hallituksen esitys linja-autoliikenteelle määrätyn korotetun veron lisäämiseksi on täysin ristiriitainen tämän tavoitteen kanssa. Esittämällä veroa pysyvästi korotettavaksi 60 000 markkaan hallitus aikoo kokonaan estää asian esille tulon huolimatta siitä, että mm. liikenneministeriö ja myös valtiovarainministeriössä ainakin eräät virkamiehet pitävät tätä tarkoituksenmukaisena. Tästä syys-

tä, herra puhemies, tulemme kolmannen käsittelyn yhteydessä ehdottamaan lakiehdotuksen hylkäämistä. Olemme myös valmiit tukemaan sitä ehdotusta, jonka ed. Laaksonen kertoi toisen käsittelyn yhteydessä tekevänsä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

5, 6 ja 10 § hyväksytään keskustelutta.

16 §.

Keskustelu:

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Ehdotan, että 16 § saisi sen sanamuodon, joka sillä on valiokunnan mietintöön liitettyssä I vastalauseessa, jonka sisältöä äsken myös kuvailin.

Ed. R. Aho: Herra puhemies! Kannatan ed. Laaksosen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Laaksosen ed. R. Ahon kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Laaksosen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 71 jaa- ja 43 ei-ääntä; poissa 85. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Eduskunnan pankkivaltuusmiesten kertomus 1988

Ainoa käsittely

Mainittu kertomus (K n:o 3)

Pankkivaliokunnan mietintö n:o 4

Puhemies: Käsittelyn pohjana on pankkivaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Tämä on arvoisille edustajatovereille ikään kuin yleisvaroitus, että me äänestämme tänä päivänä tästä asiasta kuusi kertaa, kuusi erillistä äänestystä kuudesta erilaisesta rahapolitiikkaan liittyvästä asiasta. Jotta te tietäisitte, mistä te äänestätte, ehkä teidän on hyvä täällä paikalla olla kuulemassa.

Nimittäin täällä esitetään mm. sellaista, että Suomen Pankin johtokunnan jäseniä kielletäisiin osallistumasta yksityisten ja muidenkin yhtiöiden hallintoelimiin eri korvausta vastaan. Tässä mielessä eduskunta tulee tekemään tällaisen periaatteellisesti tärkeän yleisen linjanvedon, jossa mitataan jääviyden rajoja. Mielestäni on kohtuutonta, että siinä keskustelussa, jota käydään ministeriöiden hallintoneuvostojäsenyydestä, toisen asian tullessa käsittelyyn ja äänestyksen kohteeksi, Suomen Pankin johtokunnan jäsenten sivutoimien tullessa äänestyksen kohteeksi, ei oltaisikaan sitä mieltä, että tällainen toiminta yksityisten yhtiöiden hallintoelimissä saattaa olla ongelmallista näiden ihmisten viranhoidon kanssa.

Tämä asiahan mitataan eduskunnan äänestyksessä esittämänäni pontena n:o 5, jossa toivoisin eduskunnan ottavan kantaa hallitussiteistä vapaana tähän kysymykseen. Nimittäin pankkivaltuusmiesten kertomushan ei ole hallituksen sana eduskunnalle, jota hallituspuolueiden kansanedustajien pitäisi ehdottomasti kannattaa, vaan tässä edustajat ovat vapaita käyttäytymään, miten haluavat, myös ryhmäkurista riippumattomasti ilman, että se loukkaa meidän parlamenttimme

huonoja pelisääntöjä, joiden mukaan hallituksen esityksiä hallituspuolueiden kansanedustajien pitää aina kannattaa.

Mitä tulee yleiseen rahapoliittiseen tilanteeseen maassamme, tuntuu siltä, että monet eivät ymmärrä talouspolitiikan tämän hetken vaihtoehdottomuutta, sitä, että Suomi on menettänyt osan taloudellista itsenäisyyttään ja että Suomessa ei enää ole mahdollisuutta päästä samaan aikaan matalaan inflatioon, vaihtotaseen tasapainoon ja alhaiseen korkotasoon sekä vielä pitää yllä muuttumatonta valuuttakurssia. Tämä ei ole enää mahdollista sen jälkeen, kun Suomen pääomamarkkinat on liberalisoitu pääomien vapaasti tulla ja mennä.

Pääomamarkkinoiden liberalisoimisen seurauksena rahan hinnan piti Suomessa laskea. Kuitenkin Suomessa korot ovat tänä päivänä korkeammalla kuin koskaan aikaisemmin. Heliborkorko oli eilen 14,47 prosenttia, joka on kaikkien aikojen ennätys. Eihän tässä näin pitänyt käydä, että korot nousivat. Korot ovat nousseet ja noususuunnassa. Meille perusteltiin liberalisointitoimenpiteiden etuja ja hyötyjä sillä tavalla, että kilpailu alentaisi korkotasoa, mutta päinvastoin on käynyt. Korot ovat nousseet. Mielestäni vastuu siitä on osittain hillitsemättömän pääomamarkkinoliberalisointikehityksen.

Pääomamarkkinoiden liberalisoimisen seurauksena Suomessa on vietetty kulutusjuhlia ja investointiorgioita. Niiden seurauksena vaihtotaseen vaje on kasvanut. Se taas on johtanut Suomen velkaantumiseen ulkomaille. Rahan maahantuontia varten Suomessa on ollut pakko pitää korot korkealla. Se on tapa houkutella maahan tuonti- ja velkarahaa. Samaan aikaan siis kun Suomessa vaihtotaseen vaje lisääntyy, niin Suomen on pakko pitää korot korkealla. Markkinoiden toiminnan näkökulmasta ei ole vaihtoehtoja siinä tapauksessa, kun on lähdetty markkinavetoiseen korko- ja rahanhintapolitiikkaan.

Rajojen avaaminen rahan tukkutuonnille on pakottanut Suomen Pankin revalvoimaan markan. Jos niin ei olisi tehty, rahaa olisi tullut maahan vielä nykyistäkin enemmän nykyisillä koroilla. Markka on revalvoitu sen takia, että maahan ei tulisi liikaa ulkomaista rahaa. Siinä mielessä revalvointi on markkinoiden näkökulmasta ollut oikea ja tarpeellinen toimenpide. Ongelma on se, että markan revalvointi tehtiin yksinomaan

pääomamarkkinoiden tarpeita varten. Markan yliarvostuksesta on vahinkoa Suomen peruskansantaloudelle. Markan yliarvostus on siis seurausta pääomamarkkinoiden liberalisointikehityksestä. Eli ei ole vaihtoehtoja siinä tilanteessa, jossa korot pitää pitää korkealla markan arvon määrittämiselle, vaan eräällä tavalla ulkomaiset sijoittajat ratkaisevasti vaikuttavat siihen, millaista markan arvoa Suomen pitää niissä olosuhteissa pitää yllä.

Jos vienti ei vedä väärän valuuttakurssin takia, on vaarana, että Suomelle käy samalla tavalla kuin USA:lle, talous taantuu. Maailmassa on tällä hetkellä kaksi suurvaltaa, joiden talous taantuu: Neuvostoliitto ja USA. Neuvostoliiton ongelmat on huomattu, mutta USA:n ongelmia ei. On aivan selvää, että USA ei ole enää tällä menolla kauan taloudellinen jättiläinen siihen tapaan kuin se on ollut aikaisemmin. USA:n talous taantuu, USA:n talous kehittyy kielteisellä tavalla. Maa menettää sen perinteellisen johtosemansa, joka sillä maailmantaloudessa on ollut. Maailman poliittinen tasapaino on tällä hetkellä erittäin ongelmallisessa vaiheessa, kun sekä Neuvostoliitto että USA ovat taantuvia talouksia.

Mitä tulee yleiseen suhdannekehitykseen, metsäteollisuus on Suomessa ajautumassa selvästi laskusuhdanteeseen, joka on seurausta alan ylisuurten voittojen investoinnista uuteen kapasiteettiin maailmanlaajuisesti. Kestänee useita vuosia ennen kuin uusi tuotanto saadaan myydyksi markkinoilla, ja sen ajan taistellaan hinnan laskujen avulla markkinaosuuksista. Jos Suomen valuuttakurssi on jatkuvasti väärä, se tuo mukanaan taantumien kansantalouteen. Nyt olisi markkaa siis vähän, 3—5 prosenttia, devalvoitava. Se on taantumien estopoliittinen linja.

Mutta Suomen Pankin pääjohtaja harjoittaa kummallista ideologiaa tällä hetkellä maassamme. Suomen Pankin pääjohtaja on vaatinut talouden tervehdyttämiseksi taantumien, mahdollisesti syvänsikin taloudellisen taantumien, tietoista aikaansaamista. Tällainen vaatimus osoittaa, että keskuspankki on nykypoliittikallaan ajautumassa ideologiseen konkurssiin. Hallitus finanssipoliittikan puolella ja keskuspankki rahapoliittikan puolella ovat konkurssissa.

On vain väärä tavoitteita ja huonoja keinoja niihin pääsemiseksi. Keskuspankki

maksattaa työntekijöillä ja työttömillä, joiden työttömien määrä lähtee lisääntymään tällaista taantumaa manattaessa, ideologiasaan liian kallista hintaa. On täysin kohtuullista asettaa sellainen tavoite, että rahan hinta laskee Suomessa alle 10 prosentin. Tänä päivänä rahan hinta on Suomessa noin 15 prosenttia, enemmänkin. On aivan kohtuullista vaatia alle 10 prosentin rahan hintaa Suomeen. On aivan kohtuullista vaatia 5—8 prosentin rahan hintaa Suomessa. Sellaiset korot ovat monissa maailman maissa mahdollisia, ja kyllä Suomessa pitää pyrkiä sellaisiin alhaisiin korkoihin.

Tavoite olkoon siis alhaiset korot eikä korkeat korot, niin kuin hallitus ja Suomen Pankki tänä päivänä tavoittelevat. Suomen Pankki ja hallitus vaativat tänä päivänä korkeita korkoja, kun tavoitteen pitäisi olla matalat korot. Matalat korot ovat edullisia peruskansantaloudelle, ja korkeat korot ovat vain sitä hintaa, joka maksetaan Suomen poliittisesta lännetytyksestä pääomamarkkinoita liitettäessä ylikansallisiin pääomamarkkinoihin. Siis tästä ideologiasta tulee maksuun kallis hinta korkeiden korkojen muodossa.

Esimerkiksi asuntojen hintakehitystä ajetaan laskusuuntaan korkeilla koroilla, eivätkä Suomen Pankin pankkivaltuusmiehet ole esittäneet sellaista vaihtoehtoa, että asuntolainojen korot pitäisi saada alenemaan. Hallitus ja Suomen Pankin pankkivaltuusmiehet ovat kyvyttömiä toimimaan siihen suuntaan, että asuntolainojen korot alenisivat.

Eipä ole ihme, että paikalle ei uskaltaudu vastaamaan pankkivaltuusmiesten puolesta kuin ed. Kalliomäki näistä asioista, ja ed. Kalliomäkikään ei pystynyt estämään peruskoron nostamista. Koetti räpistellä syyskuussa sitä vastaan, että peruskorkoa nostetaan, mutta kehnolla menestyksellä, antoi vaikutelman, että hän vastustaa peruskoron eli asuntoluottokoron nostamista, mutta eipä pystynyt sitä vaatimustaan pitämään, eli melko kehnolla poliittista teatteria on ed. Kalliomäkin näytellyt tässä yhteydessä, kun ed. Kalliomäki pystyi kuukauden pitämään peruskoron matalampana, ja sitten kun kuukausi oli kulunut, niin oli jo mukana korottamassa peruskorkoa, että kyllä kehnot eväät on näyttelijöillä siinä rahapoliittisessa teatterissa.

Markkinavaimien sokean leikin sallimisen

sijasta on siis kohtuullista asettaa tavoitteeksi oikea valuuttakurssi ja alhaiset korot. Sellainen tavoite palvelee peruskansantalouden toimintaa. Sen sijaan nyt harjoitetaan politiikkaa, jossa tietoisesti ylläpidetään väärää valuuttakurssia ja korkeita korkoja, jotka ovat kansantaloudelle vahingollisia.

Ongelmallinen on sitten myös keskuspankin ja eduskunnan suhde. Aikaisemmin eduskunta päätti pankkivaltuusmiesten kautta viime kädessä rahan hinnasta maassa. Nyt ei asia enää ole näin. Eduskunnalta on otettu pois rahapoliittinen valta ilman, että eduskunta on itse siitä päättänyt. Asia on käännetty pääläelleen, kun keskuspankin johto puhuu peruskorosta vapautumisesta, siis vapautumisesta siitä, että taloudellisessa päätöksenteossa säilytetään, siis säilytetään, ei lisätä, joltistakin demokratiaa. Sitä joltistakin demokratiaa on osoittanut se, että Suomen Pankki on ollut eduskunnan pankki ja eduskunnalla on ollut mahdollisuus vaikuttaa Suomen Pankin asioihin pankkivaltuusmiesten välityksellä.

Pankkivaltuusmiehet ovat ilmeisestikin hoitaneet eduskunnan puolesta kehnosti näitä asioita ja ovat nyt sitten kerjäämässä eduskunnalta hyväksyntää toiminnalleen tämän pankkivaltuusmiesten kertomuksen käsittelyn yhteydessä. Kerjäävät puoluetovereiltaan hyväksyntää väärälle politiikalle, jota ovat harjoittaneet Suomen Pankin pankkivaltuusmiehinä. Eivät ole olleet eduskunnan päätöksenteon säilyttämisen puolella, eivät ole tuoneet eduskuntaan niitä asioita, joilla on murennettu Suomen taloudellista itsenäisyyttä. Ovat siis hyväksyneet sellaisia toimenpiteitä, jotka olisi pitänyt tuoda eduskunnan käsiteltäväksi esimerkiksi pankkivaltuusmiesten kertomuksen yhteydessä, mutta eivät ole tuoneet, ja ovat sillä tavalla, siis vastoin eduskunnan nimenomaisia päätöksiä, olleet myös omalta osaltaan murentamassa Suomen taloudellista itsenäisyyttä.

Tältä osin yksi ponsi, joka tulee hetken kuluttua äänestykseen, liittyy myös eduskunnan rooliin tässä asiassa. Mielestäni ja sen ponnien mukaan eduskunnan pitäisi vaatia hallitusta tuomaan tiedonanto niistä toimita, joilla on murennettu Suomen taloudellista itsenäisyyttä. On täysin kiistämätöntä, että Suomen taloudellista itsenäisyyttä on murennettu. Se kävi ilmi jo viime perjantaina eduskunnassa käydyssä keskustelussa. Hal-

lituksen edustajat myönsivät, että Suomen taloudellista itsenäisyyttä on murennettu, ja pankkivaltuusmiehet myönsivät, että Suomen taloudellista itsenäisyyttä on murennettu, mutta ei sitä ole murennettu ainakaan eduskunnan päätöksin.

Sen takia mielestäni tämä asia täytyisi tuoda eduskunnan käsittelyyn niin, että eduskunta päättäisi siitä, missä mennään ja missä pitää mennä. Tältä osin ponsi, jolla vaaditaan hallitusta tuomaan tiedonanto tästä asiasta ja varmaankin lähettämään se myöskin valiokuntaan — toisin, kuin ollaan valmiita lähettämään EY-tiedonanto, — on eduskunnan arvovaltaa pönkittävää ja eduskunnan valtaa lisäävää politiikkaa.

Se, että rahapolitiikan pitää olla vapaata, ei saa olla tavoite sinänsä. On kysyttävä, miten rahapolitiikkaa käytetään hyödyllisten ja tarpeellisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Meille ei kelpaa se kokoomuksen tavoite, että korot valtion maksettaviksi, että on oltava korkeat korot, joita valtion sitten pitää subventoida. Se on aika erikoinen tapa rahoittaa pankkien voittoja kansan rahoilla, siis verovaroista. Kokoomus, joka ilmoittaa tavoitteekseen pääomamarkkinoiden vapauden, haluaa sellaista pääomamarkkinoiden vapautta, että valtion pitää subventoida sitä pääomamarkkinoiden vapautta korkosubventioin, koska korot ovat karanneet kokoomuksen ja muiden pankkivaltuusmiesten käsistä. Kokoomus siis käyttäytyy kestäättömästi tässä asiassa niin kuin monet pankkivaltuusmiehet. Ovat täällä, siis eduskunnassa, hankkimassa luottamusta omalle toiminnalleen kertomatta kuitenkaan niistä ongelmista, joita heidän toimintansa on aiheuttanut.

Pankkivaltuusmiesten kertomus on tässä mielessä kehno. Sen sijasta olisi pitänyt hyväksyä niitä näkemyksiä, joita on mm. sosialidemokraattien pankkivaliokunnan mietintöön liittämässä vastalauseessa samoin kuin minun vastalauseessani. Me tietysti haluamme myöskin politisoida tämän kysymyksen ja haluamme, että pankkivaliokunta lähettäisi oman kertomuksensa tai mietintönsä tiedoksi myöskin maan hallitukselle. Ei kelpaa, että mietintö lähetetään tiedoksi vain pankkivaltuusmiehille, vaan tämä kysymys täytyy politisoida niin, että hallituskin tietäisi, missä ollaan menossa maamme taloudellisessa kehityksessä.

Hallitukselle kriittiset äänenpainot, joita on pankkivaliokunnan mietinnössä, ovat tarpeellisia ja hyödyllisiä tulevan toiminnan suunnittelussa. Tässä mielessä esitämme varoituksen sanoja rahapoliittisesta kehityksestä ja toivomme, että hallitus olisi meidän kansanedustajien puolella Suomen Pankin johtokuntaa vastaan, mikä on aika kummallinen tilanne: manaamme hallitusta apuun tuomaan eduskuntaan sellaisia esityksiä, joilla Suomen Pankin, keskuspankin, johtokunta saadaan kuriin lainsäädännöllisesti, kun pankkivaltuusmiesten kautta Suomen Pankkia ei näy haluttavan saada kuriin. Ja kun ei haluta, niin ei myöskään saada.

Ed. Karkinen: Arvoisa puhemies! Pankkivaltuusmiesten nyt antaman kertomuksen aikaan vuodelle 1988 sattuu suuri osa Suomen Pankin suorittamista rahamarkkinoiden liberalisoimistoimista tai niiden vaikutuksista. Tämän vuoksi pankkivaltuuskunta on tällä kertaa valtiopäiväjärjestyksen 50 §:n antaman valtuutuksensa mukaisesti erityisen tarkoin tutkinut Suomen Pankin hallintoa ja tilaa sekä pankkivaltuusmiesten ja pankin johtokunnan toimintaa.

Valiokunta on ollut yksimielinen siitä, että kansainvälisen kehityksen vaatima pääomamarkkinoiden vapauttaminen on meilläkin ollut aiheellista, mutta voimakasta kritiikkiä on syytä osoittaa siihen, että vapauttamista suoritettiin liian paljon yhdellä kertaa nousuhdanteen vallitessa ja liian kiinteää valuuttapolitiikkaa noudattaen. Erityisen selvästi tämä on näkynyt asuntomarkkinoilla niillä seuduilla, missä on ollut kysyntää mutta ei asuntoja riittävästi.

On ilmeistä, että ulkomaisen pääoman tuonti ja luotonannon raju kasvu ovat kertomusvuonna aiheuttaneet asuntomarkkinoilla Suomen rauhanaikaisen historian pahimman häiriötilan. Tällainen politiikka on lisännyt inflaatiopaineita ja aiheuttanut vaikeuksia lainanottajaryhmille, joiden talous on ollut kireällä jo ennestään. Tällaisia ryhmiä ovat asunnon tarvitsijat, opiskelijat, pienyrittäjät ja se osa suomalaisesta teollisuudesta, joka toimii lähinnä suomalaisen luototuksen turvin.

Harjoitettu joustamaton valuuttapolitiikka on myös antanut mahdollisuuden keinotulon luonteisiin pääoman siirtoihin ilman sannottavampia kurssiriskejä. Mainitut heikoim-

massa asemassa olevat luotonottajat ovat siis tosiasiassa maksaneet kasinotalouden sijoittajien voitot. On ilmeistä, että pääomaliikkeiden vapauttaminen olisi ollut suoritettava asteittain, suunnitelmallisemmin ja muut noususuhdannetta aiheuttavat tekijät huomioon ottaen sekä tehokkaampaa korko- ja valuuttakurssipolitiikkaa noudattaen.

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen on myös ratkaisevasti vähentänyt eduskunnan valtaa. On varmaan ilmeistä, että pankkivaltuusmiehet ovat huolellisesti suorittaneet ne tehtävät, joita Suomen Pankin ohjesääntö sekä eduskunnan pankkivaltuusmiesten johtosääntö on heille antanut, mutta suuri osa pääomavirroista kulkee tätä nykyä pankkivaltuusmiesten tavoittamattomissa. Ovathan mm. luotot erittäin suurelta osin jo sellaisia, että ne eivät ole peruskorkoon sidottuja.

Viimeaikaiset tapahtumat peruskoron alentamisen tai korottamisen yhteydessä ja erityyppisistä luotoista perittävien korkojen eron yhä kasvaessa ovat herättäneet jopa aiheellisen kysymyksen, olisiko koko peruskorkoinstituutiosta luovuttava ja korvattava se muilla järjestelyillä. Mikä tässä tapauksessa jäisi eduskunnan tehtäväksi? Pankkivaltuusmiesten mahdollisuudet rahavirtojen ohjailuun loppuisivat täysin, ja pankkivaliokunnan nykyisellä valvonnalla, joka on pelkkää jälkikäteisvalvontaa, ei voi olla aktiivista osuutta ajankohtaisten ongelmien ratkaisuun.

Nykyisellään kuljetaan kehässä. Suomen Pankki syyttää hallitusta toimien puutteesta ja yksityistä kuluttajaa kulutuksen kasvusta. Hallitus vetoaa eduskunnan valvontamahdollisuuteen, ja eduskunnan on puolestaan todettava Suomen Pankin ja hallituksen päätösten jo tapahtuneen siinä vaiheessa, kun se pääsee itse niitä tutkimaan ja niistä keskustelemaan. Nykyisellään parlamentaarinen päätöksentekojärjestelmä ei ole toimiva. Kansalta valtuutuksen saanut eduskunta ja kansan valitsevat edustajat joutuvat sivusta seuraamaan, kuinka kansalaisten elämään mitä syvimmin vaikuttavat päätökset syntyvät jossain muualla. Raha- ja pääomamarkkinoilla tapahtuneiden muutosten seurauksena onkin jo tullut aika perusteellisesti uudelleen määritellä eduskunnan, hallituksen ja Suomen Pankin toimivaltasuhteet.

Hallituksen on pian tuotava eduskunnan käsittelyyn esitys Suomen Pankin johtosään-

nön muuttamisesta parlamentaariseen suuntaan. Ellei näin tapahdu, eduskunnan on käytettävä mahdollisuutta pankkivaliokunnan välityksellä itse tehdä esityksiä ja tartuttava sille valtiosäännössä annettuihin oikeuksiin. Valtiopäiväjärjestyksen 50 § antaa siihen täydet mahdollisuudet.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Yhdyn monilta osin siihen kritiikkiin, jota ed. Karinen osoitti harjoitetun rahapolitiikan seurauksia kohtaan. Mutta en voi yhtyä siihen käsitykseen, että tämä on ollut ainoa tie, jota olisi voitu kulkea, ns. liberalisoinnin tie, täydellisen sääntelyn purkamisen tie. Sehän on hyvin uusoikeistolainen ajattelutapa. Rahapolitiikasta se aloitettiin ja sääntelyn purkamista on ulotettu muuallekin. Seuraavaksi on suunniteltu vuoroon tulevaksi vuokra-säännöstelyn purku. Kun näin kuljetaan, niin meidän kuljemme koko uusoikeistolaisen tien loppuun politiikassa. Kyllä vasemmistolla täytyy olla vaihtoehto, ja se vaihtoehto on nimenomaisesti säännöstelyn jatkaminen ja tehostaminen niin rahapolitiikassa kuin muussakin talouspolitiikassa.

En minä voi hyväksyä sitä ajatusta, että nostetaan kädet pystyyn ja katsotaan, mitä markkinavoimat saavat aikaan, ja sitten ehkä vähän siunaillaan perään, kun meni kaikki näin huonosti. Kyllä meillä pitää olla jokin selvä lähtökohta, mistä me lähdemme. Minusta lähtökohtana ei voi olla mikään muu kuin se, että markkinavoimat pannaan kahleisiin, kuriin ja järjestykseen ja pannaan palvelemaan nimenomaan tavallisia ihmisiä. Nythän markkinavoimat nielaisevat tavalliset ihmiset ja ajavat heidät hätään ja ahdinkoon, niin kuin esimerkiksi hirmukorkeat korot osoittavat.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Tietystikin on niin, että taloudellinen kehitys ulkomailla on saanut aikaan sen, että kaiken sääntelyn ja säännöstelyn säilymistä ei kannata puolustaa. Mutta Suomen on näissä asioissa kuitenkin ajettava omaa etuaan ja säilytettävä sellaista sääntelyä, jonka avulla lisätään yhteiskunnassa hyvinvointia ja torjutaan pahoinvointia. Kyllä meillä täytyy olla mahdollisuuksia säännellä esimerkiksi asuntoluottojen korkoja sillä tavalla, että

asuntoluotot eivät ole niin kohtuuttoman kalliita lainan ottajille kuin ne ovat tänä päivänä. Suomen Pankin politiikkana näyttää olevan, että se haluaa niputtaa kaikki huonot asiat yhteen ja pitää erilaisia korkoja toisistaan erottamattomina. Se on tietysti mahdollinen ajattelutapa, mutta ei hyväksyttävä. Siinä mielessä erityisesti asuntoluottojen sääntelyyn palaaminen on mielestäni tarpeellista, vaikka osa liberalisoimistoimenpiteistä, joita on tehty, onkin hyväksyttävissä ja liittyy kansainvälisen talouden tämän hetkiseen muutostilaan.

Erityisesti kiinnitän huomiota siihen, että sääntelyyn palaaminen olisi monilta osin sitä samaa vanhaa sääntelyä, mitä on tähänkin asti harjoitettu, eli pankinjohtajilla olisi mahdollisuus joko antaa rahaa lainaksi tai olla antamatta. Siis se, että kaikille annettaisiin rahaa lainaksi, kun he maksavat tietyn korkean koron, on eräällä tavalla kestävämpi politiikkaa silloin, kun sen avulla ajaututaan katastrofiin asuntopolitiikassa asuntoluottojen kohoamisen myötä. Mutta tilannehan on se, että asuntoluottoja halutaankin korotettavaksi. Hallituspuolueet ja eduskunnan pankkivaltuusmiehet haluavat asuntoluotot kalliimmiksi eivätkä he siltä osin toimi kansantalouden etujen mukaisella tavalla.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Minä olen sillä kannalla, että sääntelyä, ohjausta ja suunnitelmallisuutta pitää ehdottomasti lisätä. Mitä asuntoluottojen korkoon tulee, niin siinä on kysymys suoraan Suomen Pankin johtokunnan ja pankkivaltuusmiesten toimista. Siltä osin on näytelty aika erikoinen näytelmä. Pankin johtokunta oli tietävästi yksimielinen, kun se esitti koron korotusta, ja tietävästi myös valtuusmiehet olivat yksimielisiä hyväksyessään tämän ehdotuksen. Sen jälkeen kun oli ollut yksimielinen esitys ja yksimielinen hyväksyntä, on alkanut vähän joka taholta tulla kovaa kritiikkiä, ettei tämä ole oikea toimenpide. Tässä on ollut mahdollisuus harjoittaa Suomen Pankin ympärillä erittäin selkeää asunto- ja opiskelijavelkaisten ihmisten suojelua, jos sitä todellista tahtoa olisi ollut.

Ed. Kalliomäki: Herra puhemies! On tietysti kovin rohkeaa asettaa edustajien Seppänen ja Tennilä rahatalouspoliittinen neuvous kyseenalaiseksi. Totean kuitenkin, että

sosialidemokraattiset pankkivaltuusmiehet tämän syksyn kuluessa ovat ottaneet sitä vastuuta, jonka tuntemiseen edustajilla Tennilä ja Seppänen ei tunnu olevan kykyä eikä varsinkaan halua.

Suomen Pankin näkemyksissä olen kokenut tapahtuneen myös syksyn kuluessa korkeapolitiikan osalta muutosta siihen suuntaan, että pankkikin nyt tämän viimeisen ratkaisun yhteydessä totesi sen tosiasian, että peruskoron käyttöarvo suurten, dramaattisten rahapolitiittisten operaatioiden välineenä on vähäinen, ja tuli peruskorkeapolitiikassa sille peruslinjalle, jota sosialidemokraattiset pankkivaltuusmiehet syksyn kuluessa harjoittivat.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Mielestäni on lähes naurettavaa, että sosialidemokraattiset pankkivaltuusmiehet väittävät sanelevansa Suomessa rahapolitiikkaa, jota Suomen Pankin johtokunta sitten rupeaa noudattamaan, ja että tämä sosialidemokraattisten pankkivaltuusmiesten toiminta on ollut niin viisasta ja kaukonäköistä, että siis syyskuusta lokakuuhun, yhden kuukauden aikana, Suomen Pankin johtokunta vihdoinkin tajusi tämän viisauden, joka tähän sosialidemokraattisten pankkivaltuusmiesten linjaan liittyy. Aikaisemmin se ei ollut sitä tajunnut, ja nyt sitten tuli tällainen heureka-elämys, kun Suomen Pankin johtokunta varmasti perusteellisesti asiaan perehdyttyään tuli tälle linjalle.

Totta puhuen olen kyllä sitä mieltä, että Suomen Pankin johtokunta sanelee sen linjan ja sosialidemokraattiset pankkivaltuusmiehet alistuivat Suomen Pankin johtokunnan saneluun eikä tapahtunut syys- ja lokakuun välillä mitään sellaista, mikä olisi muuttanut asioita tai niiden tärkeysjärjestystä. Tämä oli sosialidemokraattisilta pankkivaltuusmiehiltä turhaa rypistämistä syyskuussa, kun tuli housuun kuitenkin lokakuussa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Seppänen ed. Löyttyjärven kannattamana ehdottanut, että II vastalauseeseen sisältyvät 1—5 perustelulausuma hyväksyttäisiin ja että mietinnön pöytäkirja hyväksyttäisiin sanottuun vastalauseeseen sisältyvä pöytäkirja.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestykset ja päätökset:

Äänestys ed. Seppäsen 1) perustelulausumaehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 93 jaa- ja 18 ei-ääntä; poissa 88. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Seppäsen 2) perustelulausumaehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 94 jaa- ja 14 ei-ääntä; poissa 91. (Koneään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Seppäsen 3) perustelulausumaehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 18 ei-ääntä; poissa 98. (Koneään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Seppäsen 4) perustelulausumaehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 89 jaa- ja 18 ei-ääntä; poissa 92. (Koneään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Seppäsen 5) perustelulausumaehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 76 jaa- ja 25 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 97. (Koneään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Seppäsen ponsiehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 87 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 95. (Koneään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 1988

Ainoa käsittely

Mainittu kertomus (K n:o 10)

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Haluan muutamalla sanalla käsitellä valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomuksessa sen sivulla 71 olevaa kohtaa, jossa asia selviää tummalla painetusta osasta, jossa lausutaan tällä tavalla: ”Valtioneuvoston harkittavaksi on esitetty, olisiko syytä selvittää, onko olemassa riittäviä perusteita ryhtyä toimenpiteisiin sellaisen poliisista erillisen tutkintajärjestelmän luomiseksi, jonka avulla suoritettaisiin esitutkinta niissä tapauksissa, joissa poliisin on joko esitutkinnan suorittamisen tai muun virkatoimintansa yhteydessä epäilty syyllistyneen virheellisenä pidettävään menettelyyn ja joissa tämän virheelliseksi väitetyn menettelyn seuraukset olisivat yksilöä tai yhteiskuntaa ajatellen merkittäviä.”

Oikeuskansleri on kiinnittänyt tässä asiassa huomiota aivan päivänpolttavaan ja oikeaan kohtaan sikäli, että poliisihan joutuu jokapäiväisessä työssään toistuvasti puuttumaan kansalaisten lailla suojattuihin oikeuksiin, antamaan kansalaisille käskyjä, kieltoja ja määräyksiä, jopa puuttumaan pakko- ja voimakeinoin kansalaisten lailla suojattuihin oikeuksiin. Näissä toimenpiteissään poliisi

harvoin tahallisesti, näin toivon ja näin uskon, kuitenkin tapauksissa, joissa se joutuu tekemään jopa silmänräpäyksessä ratkaisuja, joiden käsittelyyn myöhemmässä vaiheessa on aikaa päiviä, viikkoja, kuukausia ja jopa vuosia, mutta aivan jokapäiväisessä toiminnassaan tahtomattaan joutuu tekemään virheellisiä päätöksiä ja virheellisiä toimenpiteitä. Poliisiin kohdistetaan näin ollen kaikkein eniten kansalaisten taholta kanteluita, näin uskoisin, ja esitetään väitteitä siitä, että heidän toimenpiteensä ovat loukanneet yksityisen kansalaisen oikeusturvaa.

Aikaisemmin poliisin tekemiksi väitetyt virheet tutkittiin keskusrikospoliisin taholta, niin lääneissä lääninosaston taholta kuin myöskin siten, että kaikkein suurimmissa tapauksissa tutkijat määrättiin keskusrikospoliisin pääosastolta. Nykyisin, osin siitä johtuen, että keskusrikospoliisi on kovin ylityöllistetty, tutkimus suoritetaan yleensä läänissä siten, että toiselta puolelta lääniä tietyn poliisipiirin päällystöön kuuluva henkilö suorittaa tutkimukset toisella puolella lääniä tapahtuneen virheen johdosta.

Kumpikaan menettely, ei keskusrikospoliisin eikä paikallispoliisinkaan taholta suoritettu tutkinta, ole paras mahdollinen poliisitoimen osalta. On nimittäin sillä tavalla ja inhimillisesti ymmärrettävää, että samat poliisimiehet joutuvat usein samoissa tutkimuksissa viikkokausia, jopa kuukausikausia, työskentelemään yhdessä, tekemään suunnitelmia ja toimenpiteitä, uurastamaan rikosten selvittämiseksi. Kun sitten seuraavana päivänä saattaa olla niin, että toinen poliisimies joutuu tutkimaan toisen poliisin tekemisiä, niin tämä on ainakin moraalisesti arveluttavaa, jopa siinäkin mielessä, että inhimilliset asiat määräävät sen, että tämä ei ole mitenkään miellyttävää sen poliisimiehen osalta, joka tutkimuksen joutuu suorittamaan samoin kuin senkään osalta, joka on tutkinnan kohteena. Etu ei siis nykyisessä menetelmässä ole missään tapauksessa poliisin.

Toinen asia tutkintajärjestelmässä, joka on hyvin vaikuttava, on se, että kansalaiset eivät yleensä usko sitä, että poliisi tutkiessaan toisen poliisin tekemisiä tekisi sen objektiivisesti ja puolueettomasti niin kuin laki, ohjeet, säännökset ja hyvä tapa edellyttävät. Uskoisin, ettei kovinkaan monissa tapauksissa

tällaiseen epäilykseen ole ollut aihetta, mutta sellainen on olemassa yhteiskunnassa ja se on tietysti perusteltua. Tästä syystä oikeuskansleri puuttuu varsin oleelliseen ja merkittävään asiaan valtioneuvostolle 7.12.1988 osoittamassaan kirjeessä. Oikeuskansleri tiedustelee, olisiko tarpeellista perustaa oma erillinen tutkintaorganisaatio tutkimaan nimenomaan poliisin, poliisimiesten, tekemiksi väitettyjä virkavirheitä, mahdollisesti rikoksen asteelle luokiteltavia tekoja.

Mielestäni tähän asiaan pitäisi jo nyt tässä vaiheessa, tämä on henkilökohtainen mielipiteeni, kiinnittää erityistä huomiota ja tämän tyyppinen tutkintaorganisaatio perustaa esimerkiksi oikeuskanslerinviraston yhteyteen nimenomaan niissä tapauksissa tutkintaa suorittamaan, jotka ovat yhteiskunnan kannalta merkittäviä ja joissa yhteiskunnallinen luottamus poliisiorganisaatioon ja sen tekemiksi väitettyihin virheisiin on tutkimuksen arvoinen. Tämä olisi helppo toteuttaa. Tämän organisaation ei tarvitsisi olla kovin suuri, mutta omalta osaltani edellyttäisin kyllä sitä, että tutkintaorganisaatioon mukaan tulevat henkilöt ovat ammattitaitoisia korkean tason tutkintahenkilöitä, koska on hyvin tärkeää, että myös tutkinnan kohteena olevan virkamiehen luottamus tämän tyyppiin tutkimuksiin säilyy aivan samalla tavalla kuin sen luottamus, joka on tutkimusta pyytänyt.

Herra puhemies! Tässä samassa kertomuksessa sivulla 40 oikeuskansleri käsittelee ns. Jakomäen — Mikkelin tapausta, josta on kulunut 3,5 vuotta, mutta jonka jälkilaineet tuolla Mikkelissä edelleen vyöryvät täydellä vauhdilla. Kun Mikkelin tapausta, ottamatta nyt mitään kantaa erityisesti siihen, kuka on oikeassa ja väärässä, tänä päivänä katselee ja seuraa, siinä ei kovinkaan paljon ole enää aineksia niistä alkutekijöistä, joista aikanaan lähdettiin kesäkuussa 1986. Dramaattisten tapahtumien jälkeen siitä on tullut oikeudellinen farssi, josta tuskin kenellekään jää kovin paljon käteen, jos ei nyt tietyillä asianajajilla tietynlaisena arvostuksen kohoamisena, johon pyrkimyksen uskon olevan ainakin yhtenä tavoitteena.

Mikkelin tapauksella, vaikka se on ollut seuraamuksiltaan dramaattinen aikanaan, on ollut erittäin suuri merkitys siinä mielessä, että poliisissa on havahduttu näkemään, kuinka tärkeää johtomenetelmien ja johto-

suhteiden selkiinnyttäminen ja selkeä toteuttaminen on silloin, kun on kysymys asioista, joissa päätökset täytyy tehdä siellä, missä jotakin tapahtuu eikä satojen kilometrien päässä. Uskon, että Mikkelin tapauksesta näin ollen on hyötyä yhteiskunnalle ja että poliisi tulevaisuudessa korjaa ne virheet, joita yleensä johtomenetelmissä on ollut. En kuitenkaan lausu, että tämä tapaus olisi tullut hoidettua tämän paremmin kuin se aikanaan tapahtui, mutta yleensä olen sanonut myös sen, että Mikkelin tapaus olisi voinut tapahtua jo paljon aikaisemmin. Usein on hyvin paljolti seilailtu tuurin varassa ilman, että johtosuhteet olisivat olleet selkeät.

Mitä tulee tähän ja edellä käsittelemääni asiaan, niin tässäkin tapauksessa useita kertoja nimenomaan poliisiorganisaation tutkimukset on asetettu kyseenalaisiksi, tosin todennäköisesti, siltä näyttää, että jokaisella kerralla syyttä. Mutta kun tällainen epäily kylvetään suuren yleisön keskuuteen, sen toteaminen, että väitteissä ei ole perää, tuodaan usein esiin vain tulitikkuaakin kokoisena, ei otsikolla vaan asiaselostuksena, ja kansalaisten keskuuteen jää kytemään ajatus siitä, että poliisi ei tutkinut toisen poliisin asiaa sillä tavalla kuin olisi kuulunut.

Niinpä Mikkelin tapauksen yhteydessäkin, jos olisi ollut oikeuskanslerinviraston alaisena toimiva muodollisesti tasapuoliseksi tiedetty tutkintaelin, tällaisia väitteitä tuskin olisi esitetty ja nimenomaan heitetty varjoa poliisiorganisaation päälle. Tämänäkin asia siis osoittaa, että poliisista irrallinen tutkintoorganisaatio nimenomaan merkittävästä asiosta kyseen ollen on välttämätön. Minä ihmettelen, että sellaista ei ole Suomeen perustettu niin kuin sellainen on monissa muissa maissa. Ei meidän tarvitse katsella kuin amerikkalaisia poliisifilmejä. Siellähän virheen tehneen poliisin tutkintaa tulevat suorittamaan sieltä jostakin kaukaa kasvottomat miehet, joista ei niin kovin paljon tietysti pidetä, mutta se on taas toinen asia.

Tämä tästä. Kannatan pienimuotoisen tutkintoorganisaation perustamista. Siihen riittää ehkä kymmenkunta miestä, ehkä vähemmänkin, koska se ei jokaista asiaa tutki, vaan ainoastaan sellaiset, joilla on suurempaa yhteiskunnallista merkitystä. Sellaista organisaatiotahan ei tietysti pystytä luomaan, joka jokaisen väitetyn vähäisen virheen tutkinnan pystyisi suorittamaan. Sen kyllä suorittaa

keskusrikospoliisi, paikallisessa poliisissa mahdollisimman jäävittömäksi katsottu päällystöön kuuluva henkilö.

Ihan lopuksi: Ed. Männistö on jättänyt tähän kertomukseen vastalauseen. Hän on puhunut karhukoplasta Mikkelin tapauksessa. Tässä on oikeastaan kolme asiaa. Ensinnäkin ed. Männistö antaa ymmärtää karhukoplan toimineen virheellisesti. Sehän selvitetään tässä tapauksessa, onko se toiminut vai ei. Toisekseen että sellainen pitäisi vallan lopettaa, että se olisi tarpeeton. Kolmanneksi, joka on tässä pääkysymys, on tietysti se, että tällaisen karhukoplan perustaminen olisi pitänyt suorittaa ministeritasolla.

Ensinnäkin haluan todeta, niin kuin sanoin, että sen mitä karhukopla teki Mikkelissä, tutkimukset osoittavat ja aikanaan varmasti oikeuden päätöskin asiassa. Tarvitaanko tällaista karhukoplaa? Siinä olen ehdottomasti sitä mieltä, että tämän tyyppinen erikoiskoulutettu yksikkö on suomalaisissa oloissa, vaikka rauhallisissa oloissa elämme, ehdottoman tarpeellinen ja tärkeä sellaisissa tilanteissa, joissa on suuri vaara ja tarvitaan nimenomaan koulutettua ammattitaitoa. Se on eduksi kaikille osapuolille. Kun joka tapauksessa esimerkiksi linnoitustilanteessa tai piiritystilanteessa joudutaan perustamaan tietynlainen ryhmä, joka suorittaa tuon ikävän tehtävän tavalla tai toisella, on kai parempi, että siinä on erikoiskoulutettu ryhmä kuin sattumanvaraisesti eri poliisimiehistä koottu ryhmä, joka suorittaa tuon tehtävän vain normaali poliisirutiineihin perustuen.

Mitä tulee sitten siihen, että tämä ryhmä olisi aikanaan pitänyt perustaa ministerin määräyksellä, se on jälkiviisautta, vaikkakaan en kokonaisuudessaan ed. Männistön vastalauseesta tältä osin tyrmää. On selvää, niin kuin aikaisemmin olen tähän viitaten todennut, että mitä korkeammalla päätöksentekotasolla joku ryhmä perustetaan, sitä suurempi luottamus tietysti kansalaisten keskuudessa siihen on, eikä tämän tyyppisiä jälkiviisauksia enää tarvittaisi.

Mutta kuten sanoin periaatteessa poliisin ylimmän johdon keskuudesta pitää löytyä senlaatuinen järki ja äly, että tämän tyyppisen erikoisryhmän koulutus pystytään määrittämään. Se ei varmasti monta kertaa poliisiasioista vallan tietämättömän ministerin taholta tule miksiäkään. Poliisi tietää, minkä-

lainen ryhmän täytyy olla, ja poliisin ylijohdo on minun mielestäni tässä tapauksessa ollut kelvollinen tällaisen ryhmän perustamaan ja sen koulutuksesta määräämään.

Mutta on tietysti hyvä, jos kansalaisten luottamus tältä osin nousee ja kasvaa. Tämä perustaminen ja ohjeistaminen voidaan määrätä vaikka kuinka korkealle tasolle, niin korkealle tasolle kuin yleensä lainsäädännöllisesti on mahdollista, mutta mielestäni välttämätöntä se ei ole. Karhukoplaa tarvitaan tulevaisuudessakin, mutta sen täytyy ottaa tietysti Mikkelin tapauksesta myös ohjeeseen samaten kuin maamme korkeimman poliisijohdon siltä osin, miten asioita hoidetaan tällaisessa tilanteessa. Niitä ei johdeta satojen kilometrien päästä, vaan siellä, missä tapahtuu, ja missä tilanne kulloinkin on.

Ed. Männistö: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on eräs eduskunnan tärkeä seurantaväline lakien toimivuutta arvioitaessa. Oikeuskanslerin kertomusten käsittely antaa perustuslakivaliokunnalle mahdollisuuden kiinnittää huomionsa myös viranomaisten toimintaan, mikäli se ei valiokunnan mielestä täytä oikeusvaltion vaatimuksia.

Viranomaisten toiminnassa havaittavat puutteet voivat myös kertoa siitä, että voimassaoleva lainsäädäntö on puutteellinen esimerkiksi tavalla, joka mahdollistaa kansalaisten perusoikeusloukkaukset. Oikeastaan on niin, että vain ministerivastuuta koskevan kirjelmän käsittely ja erilaisten kertomusten käsittely perustuslakivaliokunnassa välittömmin mahdollistavat hallinnon epäsuoran parlamentaarisen kontrollin. Näiden asioiden käsittelyssä eduskunta voi toimia kansalaiskeskeisen hallinnon peräänkuuluttajana ja arvioida myös virkamiehistön edesottamusten tarkoituksenmukaisuutta.

Perustuslakivaliokunta on työruuhkaansa vedoten sivuuttanut yhdellä virkkeellä valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomuksen vuodelta 1988. Valiokunta on siis itse tehnyt itsestään tarpeettoman ja jättänyt käyttämättä sille suodun mahdollisuuden puuttua tässä yhteydessä lainsäädännön tai virkamiesten toiminnan puutteisiin. Tähän en ole voinut suostua, vaan on olen kirjoittanut perustuslakivaliokunnan tyhjäksi jääneeseen mietintöön oman sisältövaltalauseeni.

Oikeuskanslerin kertomus toiminnastaan sisältää erään mielenkiintoisen yksityiskohdan, johon olisin toivonut myös valiokunnan muiden jäsenten kiinnittäneen huomiotaan. Oikeuskansleri toimii maamme syyttäjien ylimpänä esimiehenä, jossa ominaisuudessa hän on antanut ratkaisunsa, kun menehtyneen panttivangin omaiset ovat esittäneet syytteitä ns. Jakomäki — Mikkeli-jutun yhteydessä poliisin toiminnasta. Jutun oikeuskäsittelyn yhteydessä hallinto-oikeuden professori Olli Mäenpää toi asiantuntijalausunnossaan esille, että poliisin sisälle muodostettu Karhu-valmiusryhmä on perustettu vastoin valtioneuvoston ohjesäännön määräyksiä ja että oikeuskansleri ei ole millään tavoin puuttunut siihen kysymykseen, mihin Karhu-ryhmä erityisenä ryhmänä voi perustaa koko maan alueella toimivaltuutensa. Tiedämme, että poliisin ylin johto on salaisella käskykirjeellä kutsunut erikoisvalmiusryhmän, jota yleisesti kutsutaan lehdistössä nimellä karhukopla. Leikkisästä nimestä huolimatta ilmiö on vakava.

Poliisihallinnon sisälle on luotu selvästi Saksan liittotasavallan ja eräiden muiden maiden esikuvien mukaisesti terrorismin vastainen ryhmä, jonka toimintakäytännön lähtökohtana on vastarinnan murskaaminen asevoimin. Mihin on unohtunut poliisin väkivallan käyttöä rajoittavat lain säännökset tai suhteellisuus, käytettävän väkivallan kun tulisi olla suhteessa vastarinnan voimaan ja laatuun? Nykyinenkään poliisilaki kaikkine epämääräisyyksineen ja ympäripyöreysineen ei yleisesti hyväksytyn tulkinnan mukaan anna sijaa sellaiselle ajatukselle, että poliisi voisi käyttää väkivaltakonettaan tilanteen yleisvaarallisuuden varjolla rajoituksetta.

Näyttää siltä Mikkeli — Jakomäki-jutun valossa, että rikokseen ryhtynyt voidaan arvioida poliisin toimesta vaaralliseksi yleisesti, jolloin poliisi katsoo voivansa tilannesidonnaisuudesta riippumatta teloitaa tämän ja mahdollisesti joukon viattomia siviilisiä. Koko tapahtumaketju paljastaa Karhu-valmiusryhmän toimintaideologian. Sen voisi tiivistää lauseeseen: ”Päämäärä pyhittää keinot.” Suomessa ei kuitenkaan tähän mennessä ole vielä tiettävästi hyväksytty sellaista ajattelutapaa, jonka mukaan rikollisista on pyrittävä eroon hinnalla millä hyvänsä.

Poliisin toiminnan tavoitteiden vastapainona on monia tärkeitä arvoja, joita mm.

hallitusmuotomme perusoikeussäännökset ja Suomea sitovat ihmisoikeudet pyrkivät suojaamaan. Hallitusmuodon 6 § suojaa ihmisen henkeä ja koskemattomuutta. Esimerkiksi näitä arvoja ei voida loukata poliisitoiminnassakaan miten syvästi tahansa jonkin konstaapelin tai komisariuksen pikaistuksissaan tekemän ratkaisun perusteella. Vielä törkeämmäksi ihmisen hengen suojan loukaus muuttuu, jos poliisin jonkin toimintayksikön päämäärä on epätoivoiseen tekoon ryhtyneen ihmisen saattaminen sellaiseen tilanteeseen, että muita vaihtoehtoja ei ole kuin ristiriidan ratkaiseminen aseellista voimaa käyttämällä.

Jos poliisin toiminnan lähtökohdaksi otetaan ristiriitojen ratkaisu aseellisesti, se johtaa myös siihen, että rikoksiin ryhtyvien on jo ennakoon varauduttava vähintäänkin samoin eväin. Väkivallan käyttö on eräänlainen vuorovaikutustilanne, jossa mielettömät teot ruokkivat toisiaan. Eduskunnan tehtävänä on turvata perus- ja ihmisoikeuksien suojan toteutuminen. Millä valtuuksilla poliisin terrorismin vastainen erikoisryhmä Karhu oikein toimii? Tietävästi eduskunta ei tällaisia valtuuksia ole sille antanut. (Ed. Aittoniemi: Kyllä on antanut!) ei myöskään maan hallitus. (Ed. Aittoniemi: Kyllä on!) Se, että oikeuskansleri katselee poliisin toimintaa läpi sormiansa, ei vielä tee siitä lainmukaista. Tarvitaanko Suomessa todella hampaisiin asti aseistautuneita poliisiyksiköitä, joiden toiminnalle ei mielletä mitään rajoja.

Arvoisa puhemies! Ehdotan eduskunnan hyväksyttäväksi nimelläni jaetun perustelulausuman, jonka haluan lukea kunnioituksesta ja tervehdyksenä vähälukuista lehteriyleisöä kohtaan. (Ed. Holvitie: Miksei meile?) — Kansanedustajilla ja lehdistöllä on jaettu ponsi käytettävissään, lehteriyleisöllä ei. — Lausuma kuuluu seuraavasti:

”Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää viipymättä poliisin Karhu-valmiusryhmän perustamiseen liittyvät oikeudelliset menettelytavat ja niiden asianmukaisuuden sekä valmiusryhmän toimivallan ulottuvuuden erityisesti kansalaisten perusoikeussuojan kannalta ja määrittelee kantansa valmiusryhmän tarpeellisuuteen viimeistään eduskunnalle annettavassa esityksessä poliisilain muuttamiseksi.”

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan tuoda esille karhukoplan osalta sen, että se on toiminut kymmenissä eri tilanteissa ja se on toiminut erittäin tehokkaasti. Uskoisin, että niissä tapauksissa, jos sen toiminta ei olisi ollut niin tehokasta, olisi myöskin syntynyt henkilövahinkoja, ja näin ollen karhukoplan ammatitaitoinen tehokas toiminta on estänyt aikaisemmin henkilövahinkojen syntymisen.

Mitä tulee ed. Männistön puheeseen, niin koskaan aikaisemmin en ole kuullut niin törkeästi yhteiskunnan vastaista puhetta kuin nyt tässä tapauksessa olen kuullut. Olisiko poliisin pitänyt antaa tämän pankkiryöstäjän ajella ympäri Suomea pyrkimättä tekemään mitään hänen eliminoimisekseen ja hänen hallussaan olleiden syyttömien ihmisten pelastamiseksi? Nyt sanotaan, että hänellä ei ollut aseita. Hänellä oli haulikko. Hänellä oli 10 tai 20 kiloa dynamiittia. Kyllä ne vastaavat aina poliisin reservejä, mitä poliisilla on aseita.

Minä haluaisin nähdä, että sellaiset henkilöt, joita tässä tavallaan, kaikella kunnioituksella, ed. Männistö edustaa, olisivat olleet siinä vaiheessa Mikkelin torilla silmänräpäyksessä tekemässä ratkaisun, kun tilanne alkoi tapahtua siihen suuntaan, kuin oli tapahtumassa, kun pankkivangit alkoivat purkautua ulos autosta, minkä seurauksena ja jälkeen tämä erinomaisen syytön ihminen siellä autossa, tämä pankkiryöstäjä räjäytti koko höskän taivaan tuuliin peukalonsa painalluksella. (Ed. Helle: Onko siitä todisteita?) — Ainakin on todisteita siitä, ettei poliisin luoti ollut osunut siihen nappiin. Ei siellä ole kovin suurta mahdollisuutta tämän jälkeen. On uskomatonta, että esitetään tämän tyypisiä väitteitä sellaisesta tilanteesta, jossa ratkaisu on tehtävä silmänräpäyksessä, niin kuin tehtiin Mikkelin torilla.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämän asian käsittelyn yhteydessä on jälleen kerran tullut selväksi se, että Suomessa on ilmeisesti ainakin poliisien käsityksen mukaan kuolemanrangaistus käytössä niin, että se voidaan toteuttaa, kun tilanne ajetaan ensin siihen, että tällainen oikeus saadaan. Tietääkseni tällaista ei lainsäädännössämme ole, mutta Mikkelin tapaus osoittaa selvästi, että tällainen oikeus on otettu yksityisiin käsiin.

Ed. Kohijoki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Masentavaa kuultavaa oli ed. (Ed. Seppänen: Aittoniemi!) Männistön käyttämä puheenvuoro. Siinä todettiin mm., että hallitusmuodon 6 § suojaa. Kyllä tämä tiedetään, mutta tarvitaan myös välineet, että se toimii. Kyselen vaikka ed. Männistöltä, antaako hän ohjeeksi vaikkapa pankkiin, että kun rikoksenteijä sinne menee, niin pankkivirkailijalle riittää suojaksi se, kun hän viittaa hallitusmuodon 6 §:ään ja siinä luvattuun suojaan. Ei se riitä!

Tarvitaan välineet ja sitä varten valtiovalalla on poliisi, järjestelmät ja systeemit, joiden puitteissa toimitaan. Yllättävää on myös, että käytetään sanontaa ”oikeuskansleri katsoo läpi sormien”. Tämä ei sovi oikeusvaltion parlamentissa käytettäväksi puhekieleksi. Sääliittävä!

Ed. Männistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kansanedustaja-poliisi-miesten puheenvuorojen johdosta haluan todeta, että olen esittänyt kritiikkiä Karhu-valmiusryhmän perustamisen osalta. Jako-miksi — Mikkeli-tapauksen johdosta olen saanut erittäin tärkeitä perusteluja myös esittää kritiikkiä ns. karhukoplan toiminnan osalta, (Ed. Aittoniemi: Ei kritiikkiä, vaan hävyttömyyksiä!) silloin kun asetetaan ihmisten perusoikeussuoja tärkeimmäksi tässä maassa.

Kritiikkini kohdistuu erityisesti siihen, että eduskunnan perustuslakivaliokunnan olisi pitänyt tähän asiaan puuttua, viimeistään sen, koska oikeuskansleri ei ollut tähän puuttunut ja perustuslakivaliokunta ja eduskunta valvovat oikeuskanslerin toimintaa. Olen pahoillani, jos kansanedustajan tehtäväni omantuntoni mukainen hoitaminen on pahoittanut täällä olevien kansanedustaja-poliisimiesten mielen.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Männistön puheenvuoroon toteaisin ensinnäkin, että pitää paikkansa se, että perustuslakivaliokunta käsitellessään oikeuskanslerin kertomusta ei paneutunut mihinkään kertomuksessa esillä olleisiin yksittäisiin asioihin johtuen osittain juuri valiokunnassa olevista muista asioista johtuvasta työruuhkasta. Kun ed. Männistö sanoi, että nimenomaan perustuslakivaliokunnan olisi tässä yhteydessä pitänyt paneu-

tua Karhu-valmiusryhmän toimintaan Mikkelin tapauksessa, niin kyllä siihen paneutumattomuuteen on hyvänä syynä myös se, että kun tätä asiaa parhaillaan puidaan oikeuskäsittelyssä, ei olisi ollut kovin asianmukaista, että tässä yhteydessä kesken oikeusprosessin perustuslakivaliokunta ja sitä kautta eduskunta ryhtynyt ottamaan tähän asiaan kantaa.

Ed. Männistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehdottamani asiat ja käyttämäni kriittinen puheenvuoro koskevat kokonaan eri asioita kuin se, mitä oikeuslaitos käsittelee. Näin ollen oikein hyvin olisi ollut mahdollista, välttämätöntä ja tarpeellista käsitellä näitä peruskysymyksiä.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan puheenvuoro osoitti sen, että tämä asia ilmeisesti on tarpeen joskus myöhemmin kuitenkin selvittää. On kyllä aika arveluttavaa oikeuskäytännön kannalta, että Suomessa toimii sellaisia itse oikeutta jakavia, joita ei ole ihan virallisesti loppuun käsitelty, eikä myöskään perustuslakivaliokunnan vastuuta tässä kohdin tarkasteltu. Ilmeisesti on hyvin tärkeää ja välttämätöntä, että tämä asia tullaan vielä selvittämään jatkossa.

Ed. Apukka: Herra puhemies! Kannatan ed. Männistön tekemää perustelulausemaehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Männistö ed. Apukan kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää viipymättä poliisin Karhu-valmiusryhmän perustamiseen liittyvät oikeudelliset menettelytavat ja niiden asianmukaisuuden sekä valmiusryhmän toimivallan ulottuvuuden erityisesti kansalaisten perusoikeussuojan kannalta ja määrittelee kantansa valmiusryhmän tarpeellisuuteen viimeistään eduskunnalle annettavassa esityksessä poliisilain muuttamiseksi.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Mietinnön ponsi hyväksytään.

Toinen varapuhemies: Nyt on päätettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Männistön ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 97. (Koneään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

15) Asetus 29 päivältä syyskuuta 1989 puolustusvoimien eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta

Ainoa käsittely
Mainittu asetukset (A n:o 28)
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 2

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

16) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 203
Toivomusaloite n:o 822/1988 vp.
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 27

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 27.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Eduskunta on nyt muuttamassa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia siten, että ns. perustamiskustannushankkeiden käsittelyä yksinkertaistetaan luopumalla niiden moninkertaisesta ja byrokraattisesta käsittelystä valtion keskushallinnossa.

Haluan todeta, että hallitus menettelee tässä aivan oikein ja ohjelmansa mukaisesti. Esityshän tarkoittaa sitä, että perustamiskustannushankkeet muuttuvat niinsanotusti laskennallisiksi. Niiden valtionosuus tulevaisuudessa määräytyy valtakunnallisessa suunnitelmassa olevan kustannusten enimmäismäärän, rakennuskustannusindeksin tason ja valtionosuuden arvion mukaan. Hanke voitaisiin tällöin toteuttaa ministeriön päätöksellä, mikäli se on hyväksytty valtakunnalliseen suunnitelmaan ja sen valtionosuus sisältyy budjettiin.

Keskustan eduskuntaryhmän puolesta olemme hyväksymässä hallituksen esitystä ilman vastalauseita. Näin voimme menetellä, kun hallitus poisti alkuperäisestä esityksestään äänestyksen jälkeen ns. jälkirahoitusmahdollisuuden. Tuo jälkirahoitus sai hallituksessa lehtitietojen mukaan vain kolmen ministerin tuen ja jäi sen takia tämän lakiesityksen ulkopuolelle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Ed. Uosukainen merkitään läsnä olevaksi.

17) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus eduskunnalle vuodelta 1988 (K n:o 12)

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ulkoasiainministeri Paasio: Herra puemies! Kehitysyhteistyötä koskevan keskustelun laadullinen muuttuminen viimeisimpien 10—15 vuoden aikana on osaltaan mahdollistanut sen, että Suomi on suunnitelmallisesti kyennyt kasvattamaan panostaan maailman kehitysongelmien lievittämisessä. Menneiltä ajoilta tuttua vastakkain asettelua koitojen ja kehitysmaiden ongelmien välillä ei enää ilmene läheskään aikaisemmassa määrin. Yleinen kansalaismielipide on muuttunut kehitysyhteistyölle suopeaksi.

Vaikka Suomella ei olekaan varsinaista imperialistista, siirtomaavaltaista, historiallista perintöä, on kiistatonta, että meidän hyvinvointimme merkittävässä määrin on seurausta yleisemmästä eurooppalaisesta hyvinvoinnista. Tämä taas sai kasvuvoimaa siirtomaiden raaka-aine- ja luonnonvarojen sekä ihmistyövoiman itsekästä hyväksikäytöstä. Näin ollen mekin olemme historiallisesti katsoen velassa entisille siirtomaille.

Tämän lisäksi kehitysyhteistyömme johtajatuksena on luonnollisesti yleisemminkin varakkaampien valtioiden ja kansakuntien velvollisuus yhteisvastuuseen heikommin kehittyneistä maista ja kansoista.

Menneenä vuonna kehitysmaiden taloudellinen eriytyminen on jatkunut. Teollisuusmaissa voimakkaana jatkunut talouskasvu heijastui suotuisasti myös moniin kehitysmaihiin. Varsinkin Aasian maiden taloudellinen kasvu on ollut nopeata. Latinalaisen Amerikan ja Afrikan köyhimmissä maissa ovat talousnäkyvät mm. velkakriisin johdosta aikaisemmasta synkistyneet. Kokonaisuutena Saharan eteläpuolisessa Afrikassa kansantulon pieneneminen jatkui. Eräissä maissa, joissa rakennesopeutusohjelmat ovat jatkuneet verraten pitkään, on toisaalta ollut eräitä rohkaisevia merkkejä havaittavissa.

Vuonna 1988 edistyttiin jonkin verran eräiden Afrikan matalatuloisten maiden velkaongelman lieventämisessä. Toisaalta liikepankeille pahiten velkaantuneitten, jossain määrin vaurastuneitten maiden kehitysnäkyviä ovat heikentäneet alhainen investointitaso, epäedullinen velanhoitosuhde ja korkeat reaalikorot. Vasta tänä vuonna on saatu merkkejä kestävämmistä ratkaisuksista näiden pääasiassa Latinalaisessa Amerikassa sijaitsevien maiden velkatilanteen helpottamiseksi.

Suomi on pyrkinyt helpottamaan ensi sijassa köyhimpien Afrikan maiden velkaongelmaa parantamalla näissä maissa investointitoiminnan edellytyksiä. Suomen vientitakuusaatavat köyhimpiin maihin kuuluvista Tansaniasta ja Mosambikista on muutettu lahja-avuksi. Saatavien yhteismäärä on 250 miljoonaa markkaa.

Velkakriisin johdosta kehitysavun merkitys on erityisesti köyhimpien maiden rahoituslähteenä korostunut. Vielä 1980-luvun alussa kehitysapu oli vain noin 30 prosenttia kehitysmaihiin suuntautuvista rahavirroista, nyt jo puolet. Saharan eteläpuolisen Afrikan köyhiin maihin kaupalliset rahavirrat ovat jo käytännössä tyrehtyneet.

On ajaututtu tilanteeseen, jossa köyhistä kehitysmaista rikkaisiin teollisuusmaihiin suuntautuu noin 50 prosenttia suurempi rahavirta kuin päinvastaiseen suuntaan. Kehitysmat siis rahoittavat teollisuusmaita. Tällaista suuntaa ei voida hyväksyä. Velkakriisille on löydettävä kestävä ja oikeudenmukaiset ratkaisut.

Useat kehitysmat ovat jatkaneet rahoittajien luottamuksen palauttamiseksi välttämättömiä rakennesopeutusohjelmiaan, mikä osoittaa uutta realismia. Terve, kehitystä tukeva talouspolitiikka on kestävä kehityksen ja kehitysyhteistyön onnistumisen edellytys. Yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa Suomi on Maailmanpankissa ja Kansainvälisessä valuuttarahastossa toistuvasti korostanut, että kehitysmaiden rakennesopeutukselle on taattava riittävä ulkomainen rahoitus. Olemme myös osallistuneet rahoitusjärjestelyihin. Samalla olemme painottaneet, että sopeutusohjelmiin liittyviä kielteisiä vaikutuksia tulee lievittää turvaamalla taloudelliset ja sosiaaliset perustarpeet.

On myös ilmeistä, että talouspolitiikan tervehdyttämisohjelmille tulee varata tähänastista enemmän aikaa. Ellei näin tehdä, ohjelmien toteuttaminen voi kohdata ylivoimaisia poliittisia ja sosiaalisia vaikeuksia. Esimerkkejä lähimenneisyydestä on riittävästi tämän välttämättömyyden havaitsemiseksi. Elintasosta ei voi tinkiä sellainen, jolla mitään elintasoja ei ole.

Kehitysyhteistyön tavoitteena on, että kohdemaat lopulta pystyy itse selviytymään kehitysongelmistaan omalta pohjaltaan ponnistaen. Tämän perustan luomisessa kansainvälisen yhteisön on tunnettava vastuunsa.

Kehitysmaiden omien voimavarojen hyödyntäminen, tuotannolliset investoinnit, joiden kautta luodaan työpaikkoja, ja mahdollisuudet oikeudenmukaiseen tulonjakoon yhteiskunnan eri tasoilla ovat perustekijöitä pitkällä tiellä kestäväan kehitykseen. Yhä laajemmalti myös kehitysmaissa ollaan sillä kannalla, että taloudelliseen kasvuun tähtäävä markkinahakuinen ja yksityistä aloitteellisuutta tukeva politiikka luo perustan myös köyhyyden lieventämiselle.

Herra puhemies! Suomen kehitysapu oli vuonna 1988 maksatuksiltaan 2 550 miljoonaa markkaa ja kansantalouttamme koskevien tämän hetken tietojen mukaan 0,59 prosenttia bruttokansantuotteesta. Vuoden 1989 budjetin valmistelun yhteydessä hallitus piti kiinni tavoitteesta varata kehitysyhteistyöhön varoja 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuuden mukaisesti. Määrärahoja varattiin tähän kuluvan vuoden sitoumusvaltuudet mukaan lukien yhteensä 3 112 miljoonaa markkaa. Bruttokansantuote on kuitenkin budjettiarviosta noussut niin, että maksatuksissa tuskin vielä tänä vuonna päästään 0,7 prosentin tasolle.

Valtiovarainministeriö ja ulkoasiainministeriö ovat sopineet noudatettavaksi sellaista käytäntöä, että kunkin budjetin arvio bruttokansantuotteesta otetaan kyseisen budjettivuoden kehitysyhteistyömäärärahojen laskennalliseksi pohjaksi. Luvut tarkistetaan sitten toteutuneen kehityksen mukaisesti seuraavan vuoden budjetissa, jolloin siis mahdolliset arviovirheet korjataan. Vuoden 1990 budjettiesityksessä on tämän mukaan esitetty määrärahoja kehitysyhteistyöhön 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuutta vastaavasti. Tämä suhteellinen taso on tarkoitus julkisen kehitysavun kohdalla säilyttää lähivuosina.

Kansainvälisesti Oecd:n piirissä vertaillaan kehitysyhteistyön maksatuslukuja. Käytännössä sadan prosentin maksatusasteen ylläpitäminen pitkällä aikavälillä on lähes mahdotonta. Tästä seuraa, että mikäli maksatuksissa halutaan pysyvästi päästä 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuuden tasolle, tulee budjettimäärärahojen olla jonkin verran tuota tavoitetasoa korkeammalla. Lopullinen prosenttiosuus jää kuitenkin aina riippumaan bruttokansantuotteen todellisesta suuruudesta.

Sekä Oecd:n kehityskomitea Dac että avun vastaanottajat ovat ilmaisseet tyytyväi-

syytensä siitä, että Suomi on avun nopean kasvunkin aikana pystynyt ohjaamaan lisävarat mielekkäisiin kehitysprojekteihin. Kahdenvälistä apua on edelleen keskitetty toimialoille, joilla Suomella on erityisosaamista: maa- ja metsätalouteen, taloudelliseen perusrakenteeseen, kuten voimansiirtoon, kuljetukseen ja tietoliikenteeseen, sekä koulutukseen, terveydenhuoltoon ja vesihuoltoon. Avun keskittäminen ja riittävä pitkäjänteisyys ovat ainoa tie pysyviin kehitysvaikutuksiin projektiavussa.

Pysyvä kehitysvaikutus sosiaalisella, taloudellisella ja ekologisella alueella on varmistettava myös projektitasolla huolellisella suunnittelulla ja toteutuksella. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei suomalainen panostus jää irralliseksi. Sen on mahdollisimman hyvin sovellettava kohdemaan olemassa oleviin hallinnollisiin ja muihin rakenteisiin. Näiden rakenteiden vahvistaminen koulutuksen, neuvonnan ja muiden panostusten kautta on omiaan varmistamaan, ettei suomalainen apu pitkälläkään aikavälillä valu hukkaan.

Suomen kehitysyhteistyömäärärahoista ohjautui noin 40 prosenttia monenkeskisesti kansainvälisten järjestöjen kautta. Tämä on kansainvälisesti korkea luku ja tärkeä osa kehitysavun laatua. Kansainvälisissä järjestöissä meidän on toisaalta usein vaikea valvoa, mitä antamillamme varoilla lopulta tehdään. Kun monenkeskinen apu toisaalta on syytä säilyttää korkeana, meillä olisi samalla oltava riittävät valmiudet järjestöjen toiminnan arviointiin. On selvittettävä ne keinot, joilla yksittäinen antajamaa voi paremmin seurata monenkeskisen kehitysyhteistyön tuloksellisuutta.

Herra puhemies! Ihmiskunnan keskeiseksi huolenaiheeksi on noussut biosfäärin ekologisen tasapainon järkkymisen ja uusiutuvien luonnonvarojen ehtymisen mahdollisuus, ympäristötuhon mahdollisuus. Olemme tulleet tilanteeseen, jossa ihminen itse on oman ja jälkipolvien kehityksen este ja uhka. Maapallon ekologisen kantokyvyn suurena uhkana on hillitön väestönkasvu. Monissa kulttuureissa ei syntyvyyden säännöstelyä edelleenkään hyväksytty. Väestönkasvua voidaan tehokkaasti hillitä vain lisäämällä tietotasoa koulutuksen avulla. Käytännön ongelma on, että läheskään kaikissa maissa varsinkaan maaseudulla ei ole saatavissa perhesuunnit-

teluun kuuluvia palveluja. Perhesuunnitteluun ja valistustyöhön on panostettava enemmän. Luontevimmin nämä tehtävät kuuluisivat koulutetuille paikallisille voimille, jotka pystyisivät toimimaan kulttuurinsa omista lähtökohdista. Tällä alueella Suomi on eräiden kahdenvälisten hankkeiden ohella lisännyt huomattavasti tukeaan YK:n väestörahasidalle.

Kehitysmaiden metsien tila on yhä huolestuttavampi. Trooppisten metsien käytössä näyttää kärjistyvän taloudellisen välttämättömyyden ja luonnon tasapainon sovittamaton ristiriita. Puuta on pakko käyttää elämisen ylläpitämiseksi. Oma kokemuksemme kertoo, ettei ristiriidan tarvitse olla sovittamaton. Tasapaino on löydettävissä.

Suomen pyrkiessä osaltaan työskentelemään ekologisen tasapainon saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi sekä kehitysmaiden ympäristöongelmien ratkaisemiseksi on asetettu etusijalle mm. kehitysmaiden metsitysohjelmat sekä laaja-alaiset metsätalous- ja metsänhoitosuunnitelmat. Näillä aloilla Suomessa on asiantuntemusta ja kokemusta. Metsitystä on voimakkaasti lisättävä, jotta yhä kiihtyvä metsäeroosio voidaan pysäyttää ja käynnissä olevia ilmastomuutosprosesseja hillitä. Metsitystä tarvitaan myös korvaamaan lisääntyvää puunkulutusta polttoaineksi, rakennustoimintaan, teollisuuden raaka-aineeksi ja muihin ihmisen välittömiin tarpeisiin.

Maa- ja metsätalousssektorin osuus Suomen kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä on viime vuosina ollut noin kolmannes. Tästä määrästä on lisääntyvä osuus kohdistettu metsitysohjelmiin, kokonaisvaltaiseen metsätalous- ja metsänhoitosuunnitteluun, maaperän suojeluun sekä vesistö- ja valuma-alueiden suojeluohjelmiin. Uutena toimialana on Suomen kehitysyhteistyöhön tulossa mukaan myös peltometsänviljely. Esimerkiksi Nepalissa Suomi toimii keskeisesti hallituksen tukena metsäalan kansainvälisen avun koordinoimiseksi.

Monissa kehitysmaissa keskeinen ongelma tuloksellisen ja pysyvän kehityksen kannalta on maanomistus- ja maankäyttöoikeus. Ihmisellä täytyy olla oikeus aikanaan korjata ja käyttää hyväkseen istuttamaansa puustoa. Muuten ei laajamittaisella metsittämisellä ole onnistumisen edellytyksiä. Yleensä kyseessä on herkkä sisäpoliittinen asia. Niissä maissa,

joissa Suomella on laaja ohjelma näillä sektoreilla ja erityisesti metsätaloussalalla, on avun suuntaamista koskevissa neuvotteluissa kuitenkin voitava keskustella myös maaseutuväestön oikeudesta maahan ja sen tuotteisiin, jotta ne kysymykset eivät jäisi haittamaan kehitysavun tuloksellisuutta.

Muita ympäristönsuojelua ja kestävää luonnonvarojen käyttöä tukevia toimialoja ovat mm. uudistuviin energialähteisiin perustuva energian tuotanto, kuten vesivoima, aurinkoenergia ja biokaasuenergia, sekä ympäristöhygienian ja asuinympäristön laatua parantavat vesihuolto- ja jätehuoltohankkeet. Myös näiden toimialojen osuus Suomen kehitysyhteistyössä on lisääntymässä kuten myös Suomen tuki ympäristöalan kansainvälisille järjestöille.

Ilmakehän otsonikerroksen suojelun tarpeisiin on kuluvana syksynä varattu 10 miljoonaa markkaa käytettäväksi kehitysmaiden auttamiseksi luopumaan otsonikerrosta eniten tuhoavien aineiden käytöstä. Varat kanavoidaan YK:n ympäristöohjelman eli Unepin ja kehitysohjelman Undp:n kautta. Otsonikerroksen vaurioituminen on tulosta teollisuusmaiden toiminnasta. Kehitysmailla ei juurikaan ole tähän tilanteeseen osuutta. Siksi on myös teollisuusmaiden vastuulla tukea kehitysmaita selviytymään yhden teknologisen kehityskauden yli.

Kehitysyhteistyön osana on tarkoitus kehittää kohdemaiden ympäristönsuojeluvalmiuksia hallinnon eri tasoilla. Tätä voidaan tehdä mm. sijoittamalla hallintoasiantuntijoita kohdemaan virastoihin ja laitoksiin avustamaan esimerkiksi ympäristölainsäädännön kehittämisessä, tutkimusvalmiuksien parantamisessa tai ympäristön tietojärjestelmien perustamisessa. Ympäristön tilaan positiivisesti vaikuttavien projektien toteuttamiseen on tämän ja lähivuosien aikana varattu noin 300 miljoonaa markkaa. Vastaavanlaisiin projekteihin on vuosien 1990—93 aikana alustavasti sovittu käytettäväksi lisäksi noin 400 miljoonaa markkaa. Varsin alustavassa suunnitteluvaiheessa on lisäksi projekteja yhteensä noin 200 miljoonan markan arvosta. Hallitus harkitsee ympäristönsuojeluun suunnattavien määrärahojen osuuden lisäämistä.

Avun antajina olemme koko ajan myös itse oppimassa. Haasteet ovat enimmäkseen mutkikkaampia ja suurempia kuin suunnit-

teluvaiheessa on ymmärretty. Nöyryys onkin kehitysyhteistyöntekijän välttämätön matkakumppani.

Hallituksen kertomuksen kahdesta erityisteemasta toinen liittyy kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön. Tämä toiminta on 1980-luvulla merkittävästi kasvanut ja monipuolistunut. Hallitus arvostaa sitä, että laajojen kansalaispiirien kiinnostus kehitysyhteistyötä kohtaan on selvästi lisääntynyt. Kansalaisjärjestötoiminnan avulla voidaan apu ulottaa useampiin vastaanottajamaihin ja juuri tärkeälle ruohonjuuritasolle. Kansalaisjärjestöjen apu voi saavuttaa sellaisia väestöryhmiä ja yksilöitä, joita valtioiden mittavat projektit eivät tavoita. Yhteistyö kehitysmaiden omien kansalaisjärjestöjen kanssa vahvistaa näiden valmiuksia ja edistää väestön laajaa osallistumista päätöksentekoon ja omaehtoiseen kehitykseen.

Taloudellisten kehityskaasuhteiden neuvottelukunta Talke on esittänyt nykyisen 60 prosentin valtion tuen nostamista kansalaisjärjestöjen projekteille niin, että niiden oma osuus olisi kolmannes. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että tähän suuntaan on syytä edetä. Kansalaisjärjestöjen työlle on annettava se arvo, joka sille kuuluu. Kohtuuttoman korkeiden omavastuuosuuksien säilyttäminen saattaa monessa tapauksessa olennaisesti haitata järjestöjen työtä itse kohdemaassa keskittäen sen yksinomaan rahan keruuseen, jotta edes jotakin voitaisiin tehdä. Toivon, että myös eduskunta ottaa kantaa tähän esitykseen.

Kertomuksen toinen erityisteema on opetus ja koulutus kehitysyhteistyössä. Sekä perusopetuksen että ammatillisen koulutuksen merkitys on tunnustettu pitkään keskeiseksi edellytykseksi. Vaikka tällä alueella on saavutettu monissa maissa merkittävää edistystä, ovat taloudellinen taantuma ja nopea väestönkasvu toisaalta aiheuttaneet mm. lukutaidon leviämisessä jopa taantumista. Ihmisten voimavarojen kehittäminen on kestävä kehityksen kulmakivenä. Ihmisten tiedon tasoa ja tiedollisia perusvalmiuksia on kehitettävä, samoin instituutioiden sekä taloudellisia, hallinnollisia että poliittisia päätöksentekorakenteita.

Suomen kehitysyhteistyöhön sisältyy koulutusta ja tietotaitoa lähes kaikilla tasoilla. Projektikohtaisen koulutuksen lisäksi Suomi osallistuu tiiviisti myös opetus- ja kasvatus-

alan kehitysyhteistyöhön. Maan taloudellisen toiminnan ja maailmankaupan rinnalla hallitusten harjoittaman kehitysavun mahdollisuudet kehitysmaiden tilanteen korjaamiseen pitkällä aikavälillä ovat rajalliset. Tähän päätelmään oli tullut myös eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan toivomuksesta asetettu ns. riippumaton asiantuntijaryhmä arvokkaassa raportissaan.

Kehitysmaiden kannalta on hyvin tärkeää, että meneillään olevassa Uruguayn kauppaneuvottelukierroksessa päästään myönteisiin tuloksiin. Suomen tulisi erityisesti tukea vientimarkkinoiden avaamista köyhimpien kehitysmaiden tuotteille. Hallitus toivoo lisäksi, että suomalaiset yritykset enenevässä määrin sijoittautuisivat kehitysmaihiin. Myönteisiä kokemuksia on saatu kehitysyhteistyöhön luettavien taloudellis-teollis-teknologisen yhteistyön ns. ttt-määrärahojen käytöstä, uuden sekaluotto- ja korkotukijärjestelmän luomisesta sekä teollisen kehitysyhteistyön rahaston Finnfundin toiminnasta. Ne ovat auttaneet yrityksiä yhteistyön ja sijoitustoiminnan alkuun. Nämä rahoituskanavat ovat tarjolla suomalaisille yrityksille käynnistettäessä pysyviin kehitysvaikutuksiin tähtääviä hankkeita kehitysmaissa.

Edistymisen eräiden alueellisten konfliktien ratkaisuisa, suurvaltojen välinen liennytyskehitys sekä nykyaikainen tiedonvälitys luovat edellytykset sille, että demokratisoimisprosessi etenee ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen edistyy kehitysmaissa. Kehitysapua ei tule käyttää tässä painostuskeinona. Kehitysavun myöntämisen tai kieltämisen ei tule olla demokratisoimisessa ja ihmisoikeuskysymyksissä palkitsemisen ja rankaisemisen väline. Ongelmaa on syytä lähestyä kysymyksellä, ovatko olosuhteet kyseisessä maassa sen kaltaisia, että hallituksen toimet voivat vaarantaa avun perillemenoa tai ohjata sitä sen omien sisäpoliittisten tarkoitusten mukaisesti. Tällaisissa tapauksissa kehitysapuhankkeen jatkamiseen on suhtauduttava kriittisesti.

Herra puhemies! Kysymys Suomen pakolaishallituksesta on viime aikoina korostuneesti liittynyt mm. keskusteluun kehitysyhteistyömme suunnasta ja perusteista. En ole havainnut, että pakolaisten auttamiseen sinänsä millään taholla suhtauduttaisiin kielteisesti. Sen sijaan on rajaa käyty pakolaisten auttamisen maantieteellisistä ulottuvuuksista.

sista. On vaadittu, että meidän pakolaisten vastaanottamisen sijasta olisi autettava heitä heidän kotimaassaan tai lähellä sitä.

Mitä kotimaassa auttamiseen tulee, on vaikeudet helppo nähdä. Juuri kotimaan olosuhteiden kestättömyyshän on ajanut ihmiset pakolaisiksi. Ei Suomen kehitysaputoimin ole juurikaan mahdollista auttaa esimerkiksi poliittisesti vainottuja tai sodan jaloista pakenevia ihmisiä siellä, missä vaino ja sota ovat todellisuutta. Jos voitaisiin, eivät kyseiset henkilöt pakolaisia olisi-kaan.

Sen sijaan pakolaisten auttaminen lähellä heidän kotimaataan on juuri sitä, mitä Suomi tekeekin. Meidän apumme mm. YK:n pakolaisasiain komissaarille Unhcr:lle on jatkuvasti kasvanut. Laajasti ottaen Suomen pakolaispolitiikan kokonaiskuvaan kuuluu myös mm. Suomen panos Yhdistyneiden kansakuntien toiminnassa tällä hetkellä YK:n turvallisuusneuvoston jäsenenä. Me työskentelemme parhaan kykymme mukaan, jotta pakolaisuuden syntyminen voitaisiin ennalta ehkäistä. Sodan, poliittiset vainot ja nälkä ovat pakolaisuuden perussyitä.

Vastuulliseen pakolaispolitiikkaan kuuluu kuitenkin kaikissa tapauksissa se, että meidän on voitava vastaanottaa pakolaisia myös Suomeen. Tässä on toimittava suunnitelmallisesti ja laajalla yhteistyöpohjalla. Toivon ja uskonkin, että tällä tärkeällä alueella voidaan edetä kiihottomasti ja todellisuuden tajuisesti. Jos suomalaista elämänmuotoa ja kulttuuria jokin uhkaa, ei tuo uhka varmankaan suurimmillaan ole vainoa ja kurjuutta pakenevien todella vähäosaisten pakolaisten taholla.

Kehitysmaiden suuret ongelmat kohdistuvat kaikkein ankarimpina lapsiin. Kehitysmaiden lapset ovat juuri niitä, joiden tehtävänä aikanaan on aikuisena ottaa vastuunsa kotimaan kohtalosta. Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous tulee kuluvana syksynä hyväksymään julistuksen lapsen oikeuksista, jolla täydennetään ja nykyaikaistetaan vastaavaa julistusta kolmen vuosikymmenen takaa. Käytännön työtä kehitysmaiden lasten parissa tekee mm. YK:n lastenavun rahasto Unicef, jonka toiminnan rahoittajana Suomi kuuluu huomattavimpiin. Tarkoituksena on jatkaa ja tehostaa työtämme tällä ensiarvoisen tärkeällä sektorilla.

Herra puhemies! Hallitus pitää tärkeänä

niin parlamentaarista kuin muutakin julkista keskustelua kehitysyhteistyömme perusteista, tavoitteista, menettelytavoista ja tuloksista. Haluan uudelleen korostaa kansalaisjärjestöjen ja niiden edustajien panosta yhteiskunnallisessa keskustelussa, jossa kriittiset äänenpainot eivät ole vain hyväksyttäviä, vaan myös ja nimenomaan toivottavia.

Eduskunnan viime vuosina kehitysyhteistyötä kohtaan osoittama jatkuvasti lisääntynyt kiinnostus tarjoaa hedelmällisen ja mielekkään kasvualustan tällä tärkeällä alueella, missä Suomen kannanottoja mm. oman panoksemme vahvistumisen vuoksi entistä tarkemmin kuunnellaan.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Pääsio totesi puheenvuorossaan, että velkakriisille on löydettävä kestävä ja oikeudenmukaiset ratkaisut. Tästä olemme varmasti yhtä mieltä. Mutta hän jatkoi: "Useat kehitysmaat ovat jatkaneet rahoittajien luottamuksen palauttamiseksi välttämättömiä rakennusohjelmiaan, mikä osoittaa uutta realismia." Hän puhui myönteisesti Unicefin roolista. Unicefin viime vuonna ilmestyneestä raportista "Talouden sääntely ihmisten ehdoilla" todetaan näistä muutosohjelmista, että muutosohjelman tarkoituksena on ollut kehitysmaiden saaminen kasvu-uralle, mutta käytännössä toteutetun talouspolitiikan tuloksena on ollut velan lyhennysten ja korkojen maksaminen rajuilla sisäisillä säästötoimenpiteillä. Säästön ovat joutuneet maksamaan elintasossaan ennen kaikkea väestön köyhimmät osat. Näin on näissä Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmanpankin ohjelmissa tapahtunut.

Ministeri sanoi, että terve, kehitystä tukeva talouspolitiikka on kestävä kehityksen ja kehitysyhteistyön onnistumisen edellytys, mutta onko tämä nimenomaan kehitystä tukevaa talouspolitiikkaa, mitä näiden ohjelmien puitteissa on toteutettu? Tähän toivoisin ministeriltä vielä perusteellisempaa kannanottoa. Toinen asia, josta toivoisin häneltä kannanottoa, on se, mitä mieltä hän on siitä, pitäisikö säädellä lailla Suomen kehitysavulle asetettavista tavoitteista.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Oli myönteistä kuulla, että ministeri on henkilökoh-

taisesti valmis lisäämään valtion osuutta kansalaisjärjestöille ja näkee tämän työn erittäin arvokkaana ja myönteisenä. Myönteistä oli myöskin se, että ministeri puhui yhteisvastuusta. On kuulunut ääniä, jotka eivät enää liitä yhteisvastuuta ja kehitysyhteistyötä toisiinsa.

Muun muassa suurlähettiläs Pekka Malinen raportissaan, sen johtopäätösosassa, toteaa, että kehitysmaiden köyhät on jätettävä kansalaisjärjestöjen huoleksi. Hän on valmis varaamaan 15—20 prosenttia julkisista kehitysapuvaroista kansalaisjärjestöjen tukemiseen, mutta eräällä tavalla rajaa köyhimpien maiden köyhimpien ihmisten auttamisen virallisen kehitysyhteistyöpolitiikan ulkopuolelle. Tähän talous- ja kehityskeskusteluun liittyen tämä on aivan keskeinen ja oleellinen asia. Olisin hyvin mielelläni kuullut siitä myöskin ulkoministerin kannanottoa, onko tällainen ajattelutapa, että vaikein pala jäisi-kin kansalaisjärjestöjen huoleksi, onko se yleisempi vai suurlähettiläs Malisen oma johtopäätös hänen omien tutkimustensa pohjalta.

Ulkoasiainministeri P a a s i o : Herra puhemies! Siihen, mitä ed. Stenius-Kaukonen sanoi, voi kyllä hyvin pitkälle yhtyä, ja yhdyinkin siihen jo ennen kuin hän oli ehtinyt puheenvuoroaan pitämään. Sanoin nimenomaan, että rakennesopeutusohjelmiin pitää varata enemmän aikaa. Kysymys ei ole siitä, ettei taloutta pitäisi sopeuttaa vaatimuksiin ja toimivammaksi, mutta varsin usein viime aikoina, minkä myöskin mainitsin, on havaittu, että se on tehty tavalla, joka itse asiassa kääntyy vastakohdakseen ja kääntää niitä ongelmia, joita sen on tarkoitus lievittää. Tämän vuoksi on erittäin välttämätöntä, ettei kehitysmailla velkakriisin puitteissa velkojensa hoitamiseksi aseteta sen kaltaisia vaatimuksia, että ne johtavat kohtuuttomiin vaatimuksiin olemattomasta elintasosta tinkimiseksi.

Sanoin myöskin sen, mikä on osa samaa ongelmaa, että tällä hetkellä kehitysmaista teollisuusmaihiin päin virtaava rahavirta on noin puolta suurempi, noin 50 prosenttia suurempi, kuin teollisuusmaista kehitysmaihiin, mistä voidaan tehdä se johtopäätös, että kehitysmaat rahoittavat teollisuusmaita. Huomautan, että suhtaudun tähän kielteisesti aivan niin kuin ed. Stenius-Kaukonenkin.

Valitan, ettei puheenvuorostani löytynyt enempää kielteistä sanottavaa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Oli vain kaksi minuuttia aikaa!)

Mitä tulee ed. Kuuskoski-Vikatmaan huomautukseen työnjaosta suurimman köyhyyden voittamiseksi, niin ne ajatukset, joita suurlähettiläs Malinen kirjassaan esittää, ovat hänen omiaan. Olen sitä mieltä, että kansalaisjärjestöjen ja myös lähetystyön, monessa suhteessa varsinkin lähetystyön, panos on hyvin keskeinen tietyissä puitteissa, jotta apu menee kulttuurin ym. vaatimukset huomioon ottaen perille. Mutta olisi kohtuuton vapaaehtoisin voimin suurimmaksi osaksi toimivien kansalaisjärjestöjen huoleksi jättää köyhyyden perustorjuntaa. Toisaalta järjestöillä tietenkin voidaan tarkoittaa myös YK:n erityisjärjestöjä, jotka ovat aika isoja organisaatioita ja jo parhailaan huolehtivatkin, mm. Unicef, juuri näistä seikoista, joihin ed. Kuuskoski-Vikatmaa kiinnitti huomiota.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Pidän myönteisenä monilta osin hallituksen kehitysyhteistyöpolitiikkaa ja sitä, että Suomessa on tällä rintamalla edetty kohti niitä kansainvälisiä suosituksia, jotka asettavat Suomelle tiettyjä velvoitteita. Vaikka hallitusta monista asioista voidaankin arvostella, niin tällä alueella arvostelu on ehkä lievintä, mitä voidaan hallituksen toimien pohjalta tehdä.

Kiinnitän huomiota kehitysyhteistyökertomuksen tiettyyn kohtaan, jossa tulee esille myös poliittiset yhteydet kehitysyhteistyöhön ja kehitysapuun ja jossa yhteydessä kehitysapua käytetään myös ascena. Siltä osin ne moralistiset painotukset, joita ulkoministerillä edellä oli, tulisi ottaa myös huomioon. Tässä kertomuksessa sanotaan, että khmerpakolaisia avustettiin Thaimaassa YK:n alueellisen koordinoitielimen Unbron kautta. Tämähän pitää sisällään sen, että Suomi on osallistunut punakhmerien tukemiseen Thaimaassa olevilla pakolaisleireillä. Punakhmerit eivät olisi voineet tulla toimeen ilman kansainvälisen yhteisön niille antamaa tukea. Unbro on eräs keskeisiä avustussohjelmia, jonka avulla punakhmereille on annettu ruoka-apua ja muuta taloudellista apua samaan aikaan kun Kiina on antanut punakhmereille aseapua.

YK:n rooli tässä kysymyksessä on sängen erikoinen, eikä millään tavalla puolueeton niin kuin YK:n rooli useimmissa tapauksissa

on. YK:ssa ei ole nimittäin normaali tilanne Kambodžhan edustuksen osalta, vaan Kambodžhaa on vuodesta 1979 lähtien edustanut YK:ssa vastarintahallitus, jonka keskeisenä voimatekijänä on nimenomaan punakhmerit, joukko, polpotistit, jotka syöllistyivät omassa maassaan oman kansansa murhaamiseen. Uhreja on, eri lähteistä riippuen ja riippuen siitä, mikä katsotaan tappamiseksi, nälkään näännyttäminen, pakkotyöllä tappaminen vaiko pelkkä murhaaminen, 1—3 miljoonaa.

On selvää, että ilman YK:n apua punakhmerileireille Thaimaan rajalla punakhmerit eivät olisi voineet jatkaa sissitoimintaa Kambodžhan hallitusta vastaan vastarintahallituksen vahvimpana osapuolena. YK on erittäin tarkkaan tietoinen myöskin tästä roolistaan, jolla se ruokkii punakhmerien perheenjäseniä, jotta nämä voisivat elää pakolaiselämää Thaimaan puolella menemättä takaisin kotiin ja sillä tavalla kotiin menemällä musertaakseen ja murtaakseen punakhmerien sissien sotilaallisen pohjan. Ilman näitä pakolaisleirejä punakhmerit eivät saisi armeijaansa uusia sotilaita; nämä sotilaat pakko-otetaan leireistä, 13—14-vuotiaiden lastenkin joukosta.

Tässä mielessä Suomen kehitys yhteistyöpolitiikka, jos sitä sellaiseksi voi nimittää — tässä se menee otsikolla katastrofiapu — on eräällä tavalla linjassa ja ei-linjassa Suomen yleisen Kambodžha-politiikan kanssa. Suomalahan ei ole tällä hetkellä diplomaattisia suhteita Kambodžhaan. Kambodžha ei ole minkään lähetystön seurantapiirissä, ja Kambodžha, joka on kenties maailman köyhin maa, ei saa minkäänlaista kehitysapua sen johdosta, että YK-jäsenenä on nimenomaan punakhmerien edustaja. Kambodžhan valtio, jossa on 8 miljoonaa ihmistä, ei saa minkäänlaista katastrofiapua YK:lta tai jos saa, niin saa vain välttämättömintä. YK voi antaa Kambodžhalle kaloja mutta ei verkkoja kalojen itse kalastamiseksi. Tämä on YK:n kehitysapupolitiikan linja, kun pitäisi olla niin, että annetaan nimenomaan verkkoja, jotta he voisivat itse kalastaa kalansa.

Mikä tässä sitten on linjassa Suomen YK-käyttämisen kanssa, Suomen YK-apupolitiikassa punakhmereille? Se on se, mikä on linjassa, että Suomi ei ole koskaan tuominut YK:ssa punakhmerien toimintaa, ei ole vaatinut Pol Potin asettamista kansan-

murhasta vastuuseen kansainvälisessä yhteisössä, vaan toimii niin, että Pol Pot tänä päivänä voi johtaa punakhmerien eteläsivustan hyökkäystä Kambodžhan valtion nykyistä hallitusta vastaan. Pol Pot ei ole siis niin sairas kuin on sanottu, vaan se, että hän on sairas, on propagandaa punakhmerien kasvojen pesemiseksi. Siis Suomella on selkeä linja, että ei tuomita Pol Potia ja punakhmerien toimintaa.

Mutta Suomi on myös pitkään ollut eräällä tavalla sillanrakentaja näissä kysymyksissä pidättymällä niistä äänestyksistä, joilla on kaikkein jyrkimmin sanoin tuomittu Vietnamin vapauttajien toiminta punakhmerien ulos ajamisessa Kambodžhasta. Viime vuonna Suomen äänestyskäyttäytyminen YK:ssa poikkesi aikaisemmasta pidättymisen linjasta, mutta viime vuonna tilanne oli YK:ssa myös poikkeuksellinen. Ja eräällä tavalla on hyväksyttävissä se, että viime vuonna poiketiin siitä pidättyneisyyden linjasta, joka oli aikaisemmin Suomelle ominainen. Mutta nyt näyttää siltä, että huomenna tulee käsiteltäväksi sellainen YK-päätöslauselma, jossa kansainvälinen yhteisö länsimaiden ja Kiinan johdolla Aseanin avustuksella antaa suoran tuen punakhmerien harjoittamalle maahan tunkeutumiselle Thaimaasta käsin ja tukensa sille sodalle, joka tänä päivänä on uudelleen alkamassa Kambodžhassa vietnamilaisten vetäydyttyä.

Tässä uudessa päätöslauselmassa ei millään tavoin huomioida sitä, että vietnamilaiset joukot ovat nyt poissa Kambodžhasta. Sitä ei koeta minkäänlaisena myönnytyksenä Vietnamin ja Kambodžhan hallituksen taholta, vaan pidetään yllä entisenlaisia vaatimuksia, ikään kuin Vietnam tai Kambodžha eivät olisi tehneet mitään, ja tämä on kestävä peruste. Jos Suomi ei ole koskaan tuominut Pol Potin toimintaa kansainvälisessä yhteisössä, niin ainakin kohtuullista olisi, että Suomi palaisi aikaisempaan äänestyskäyttäytymiseen YK:ssa. Jos Suomi ei ole valmis tuomitsemaan punakhmerejä, niin edes pidättäytyisi edesauttamisesta ja heidän toimintansa poliittisesta tukemisesta pidättymällä huomenna YK:ssa tästä äänestyksestä.

Lisäksi kannattaa miettiä YK:ssa myös turvallisuusneuvoston jäsenenä sitä, onko perusteltua jatkaa khmerpakolaisten avustamista YK:n alueellisen koordinoitelmien Unbron kautta, niin kuin tässä kertomukses-

sa sanotaan. Se merkitsee selvää punakhmerien aineellisen perustan vahvistamista ja tekee heille mahdolliseksi sotimisen Kambodzhassa. Ilman YK:n ruoka- ja talousapua ei olisi tänä päivänä enää Kambodzhan kysymystä. Ilman ulkopuolisten sekaantumista Kambodzhan kysymykseen sillä tavalla, että rahoitetaan pakolaisleirien toimintaa Thaimassa ja tehdään sillä tavalla mahdolliseksi sissitoiminta, ei olisi tätä kysymystä, vaan se olisi ratkennut maan nykyhallituksen hyväksi. Maan nykyhallitus käyttää valtaa Kambodzhassa, jossa on 8 miljoonaa ihmistä. Pakolaisleireillä on vain 300 000 ihmistä, ja tältä osin Kambodzhan kysymyksen luonnollinen ratkaisu olisi ollut se, että sissitoimintaa ei olisi tuettu Thaimaasta käsin.

Mitä sitten tulee vielä Vietnamin rooliin, niin muistutan siitä, että Ugandan hirmuhallitsijan Idi Aminin syrjäyttäneessä Tansanian operaatiossa vuonna 1979 YK antoi tukensa tansanialaisille maahantulijoille, niille, jotka syrjäyttivät Idi Aminin, ja antoi Ugandan YK-paikan sille uudelle hallitukselle, joka Tansanian avustuksella pantiin pystyyn. Ei siis Vietnamin tässä tapauksessa harjoittama vapauttamistoiminta ole millään tavalla poikkeuksellista eikä ristiriidassa sen kanssa, millä tavalla YK on aikaisemmin käyttäytynyt. YK on vain ottanut tässä kysymyksessä poliittisen roolin. Siitä poliittisesta roolista kärsii eniten Kambodzhan kansa.

Johtopäätöksenä tähän hallituksen kehitysyhteistyökertomukseen liittyen khmerpakolaisia ei pidä avustaa Thaimaassa edes ruoka-avulla, vaan heille tulee varata tilaisuus joko siirtyä pois niiltä pakolaisleireiltä kolmansiin maihin, se on aivan kohtuullinen vaatimus, heille annetaan pakolaisstatus, jonka perusteella he pääsevät siirtymään kolmansiin maihin, tai heidät palautetaan Kambodzhaan. Nykyisin heille ei anneta pakolaisstatusta, mutta heitä ruokitaan Kambodzhan pakolaisleireillä, ilman että heitä päästetään lähtemään sieltä minnekään. Heidät on suljettu sinne pakolaisleireille, ja se sulkeminen tapahtuu myös sillä tavalla, että ei anneta heille pakolaisstatusta. Siihen kysymykseen pitäisi pyrkiä vaikuttamaan siten, että tämä kysymys ratkeaisi luonnollisella tavalla. Ulkopuolisten ei pitäisi puuttua tähän kysymykseen enää. Samalla tavalla on täysin kohtuutonta, jos Suomi huomenna YK-äänestyksessä on Pol Potin kannalla.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Seppänen kiinnitti huomiota erittäin surulliseen ja tärkeään asiaan, Kambodzhan tämänhetkiseen tilanteeseen. En puutu siihen sen kummemmin, mutta kun ed. Seppänen mainitsi, että kukaan ei auta eikä ole minkäänlaisia avustushjelmia suunniteltu ja menossa siellä, voin ainakin sen tiedon antaa, että Unicef on tehnyt päätöksen hallintoneuvostossaan tänä vuonna, että ensi vuodelle varataan avustusta Kambodzhalle, ei mikään suuri summa, 2,5 miljoonaa dollaria, mutta onhan se alkua ainakin.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olisin kommentoinut eräin kohdin ed. Seppäsen puheenvuoroa tähän kehitysyhteistyökertomukseen liittyen. Olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että Suomen tulisi YK:ssa nimenomaan äänestää päätöslauselmaa vastaan tai pidättäytyä kokonaan äänestämästä eikä enää olla punakhmerien puolella tässä asiassa. Pidän häpeällisenä sitä, että Kambodzhan kansaa edustaa YK:ssa joukko, punakhmerit, joka useita vuosia terrorisoi omaa maataan surmaten eri tavoin arvioiden mukaan 1—3 miljoonaa henkilöä. Pidän myös häpeällisenä sitä, että Suomikin YK:n kautta antaa punakhmereille Thaimaan rajalle apua. Pidän YK-edustuksen osalta vastaavan kaltaisena, jos natsi-Saksa olisi kutsuttu YK:n edustajaksi maailmansodan jälkeen.

Pidän myös tärkeänä tähän samaan asiaan liittyen ja Vietnamin ja Kambodzhan kansojen kehityksen varmistamiseksi, että Suomi mitä pikimmin tunnustaisi Kambodzhan nykyhallituksen, pääministeri Hung Sen johtaman hallituksen, ja että Suomi toimisi sen puolesta, että länsimaat aloittaisivat kehitysavun voimallisesti niin Kambodzhassa kuin Vietnamissakin. Tätä nykyähän kehitysapua antavat ainoastaan Ruotsi ja Suomi.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vähänäkki, jonka vastauspuheenvuorossa olisi pitänyt kritikoida ed. Seppäsen näkemyksiä, itse asiassa yhtyi näihin näkemyksiin. Kun en minäkään nyt voi kritikoida ed. Vähänäkin näkemyksiä, koska yhdyin myös näihin näkemyksiin, niin toivon, että ed. Vähänäkki välittää nämä terveiset ulkoministeri Paasiole, joka poistui istunnosta juuri ed. Seppäsen

puheenvuoron aikana. Me varmasti yhdessä elätämme sellaista toivoa, että hän lähti kiireesti antamaan ed. Seppäsen puheenvuoron mukaisia ohjeita YK-edustustolle huomenna pidettävää äänestystä varten.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Jotta seuraava puheenvuoroni täyttäisi jossakin määrin keskustelupuheenvuoron vaatimukset, otan nyt kantaa edellisten puheenvuoron käyttäjien esittämiin mielipiteisiin.

Ensinnäkin täytyy myönteisenä seikkana todeta, että ulkoministeri Paasio täällä tänään ensimmäistä kertaa kiinnitti hyvin voimakkaasti huomiota kehitysyhteistyössä kahteen seikkaan, joita ei ole toistaiseksi painotettu kovin paljon. Ensimmäinen oli ympäristökysymykset, maapallon ekologinen tasapaino kokonaisuudessaan, ja tähän liittyen toinen ongelma, jota tähän saakka on pidetty liian arkaluonteisena asiana käsiteltäväksi, oli väestönkasvu. Haluaisin erityisesti antaa ministeri Paasiolle tunnustusta siitä, että hän rohkeni ottaa väestönkasvukysymyksen esiin ja nostaa kissan pöydälle tässä kysymyksessä. Jos siitä ei puhuta täällä, niin meidän koko kehitysyhteistyökeskustelumme saattaa myöhemmin pitkällä tähtäyksellä osoittautua turhanpäiväiseksi.

Olisin jossakin määrin selventänyt ministeri Paasion puheenvuoron sitä kohtaa, missä hän puhui pakolaisten auttamisesta Suomessa ja pakolaisten auttamisesta kotimaassa. Tämä kysymys on tietysti selvä silloin, kun on kysymys todellisista pakolaisista. Mutta terminologiassa näyttää olevan sellaista horjuntaa, että aika usein, kun puhutaan pakolaisista, ei tarkoiteta itse asiassa pakolaisia, vaan puhutaankin siirtolaisista, jotka ovat ekologisista syistä joutuneet jättämään maansa ja siirtymään johonkin toiseen maahan. Minusta tämän tapaisessa tilanteessa, jossa ekologinen pohja maasta on vaurioitunut tai vaurioitumassa, pitäisi pyrkiä tekemään taloudellisia analyysejä siitä, kumpi on kannattavampaa, auttaa ihmisiä heidän kotimaassaan vai auttaa heitä muuttamaan teollisiin maihin.

Nähdäkseni tämän analyysin lopputuloksena olisi ehdottomasti, että on kannattavampaa auttaa kotimaassa, pyrkiä muuttamaan olosuhteita kotimaassa siedettävämmiksi. Jos ymmärsin oikein, niin ministeri Paasio sanoi, että juuri olosuhteet kotimaas-

sa ovat ne syyt, minkä takia pakolaiset muuttavat meidän maihimme, ja että siitä syystä heitä on otettava vastaan. Jos kysymys on ekologisista olosuhteista, jos olosuhteilla tarkoitetaan ekologisista eikä poliittisista olosuhteista, on käsitykseni se, että niihin on helpompi puuttua pakolaisten kotimaassa ja vähäisemmällä kustannuksilla päästään tehokkaampiin ja parempiin lopputuloksiin kuin ottamalla heitä vastaan tänne. Kysymys oli siis, toistan, ekologisista siirtolaisista eikä poliittisista pakolaisista tämän kannanottoni kohdalla.

Haluaisin puuttua ed. Kuuskoski-Vikamaan huomautukseen, joka koski suurlähettiläs Malisen raporttia ”Kehitysapu täysremonttiin”. Sanoisin, että kiinnitin samaan seikkaan huomiota aikani, kun Malinen julkaisi raporttinsa, eli siihen, että kaikkein köyhimmat piirit oli jätetty kansalaisjärjestöjen huoleksi. Minusta se vaikutti jossakin määrin vastuuttomalta.

Sitten ed. Seppäsen puheenvuoron johdosta, jossa hän puhui pitkään Pol Potista ja Kambodzhasta, pitäisi ehkä kiinnittää huomiota yleisemminkin siihen, että Suomi voisi jossain määrin laajemmin puuttua vastalauseilla eri maissa tapahtuviin kehityksiin kuin tähän saakka ja laajentaa myös niitten syiden valikoimaa, joiden takia näiden maiden kehitykseen puututtaisiin. Eräänä esimerkkinä esitän Brasilian, joka tuhoaa omalla alueellaan olevia sademetsiä. Mielestäni ei ole poissuljettu ajatus, että Suomi yhdessä joidenkin muiden maiden kanssa puuttuisi tähän kehitykseen jonkin vastalauseen muodossa.

Seuraava, jota esitän, ei ole katsottava erityisesti kritiikiksi, vaan lähinnä rakentaviksi ehdotuksiksi siitä syystä, että mielestäni tämä hallituksen kehitysyhteistyökertomus on kokonaisuudessaan melko hyvä. On todettava se, että viime aikoina kehitysyhteistyömme on kahdessa suhteessa suuntautunut parempaan kuin aikaisemmin. Ensinnäkin kehitysyhteistyön laatuun on alettu määrän ohella kiinnittää entistä enemmän huomiota ja ns. ruohonjuuritason vaihtoehtoinen kehitystyö on saanut yhä suuremman painotuksen.

Kuitenkin kun tarkastellaan kehitysyhteistyöraportissa esitettyjä kohdemaita ja niiden analyysejä, kiinnittyy huomio heti jokaisen maan kohdalla siihen, että on analysoitu erityisesti rahavirtoja, on analysoitu brutto-

kansantuotetta, on analysoitu velanhoitokuluja jne., elintasoja kyseisessä maassa, ja kuitenkin erittäin suuri joukko sellaisia faktoreita, joita toivoisi näiden analyysien yhteydessä näkevänsä, on jätetty huomiotta. Tällaisia ovat esimerkiksi maan väkiluku, väestön tiheys, väestön kasvu, edelleen analyysi maaperän tilasta ja maan käytöstä, siitä, kuinka suuri prosentti maan pinta-alasta on metsää, kuinka suuri on osoitettu viljelyksille, kuinka paljon on laidunmaata, kuinka paljon on aavikoitunutta ja ensisijaisesti kaikkien näitten määrien muutos.

Nythan useissa kehitysmaissa tapahtuu sellainen prosessi, että metsä ensin hakataan, se muutetaan viljelysmaaksi. Sen jälkeen viljelysmaa köyhtyy, se muuttuu laidunmaaksi. Vuohet ovat viimeiset, jotka pystyvät vielä elämään siellä, ja sen jälkeen se aavikoituu. Tätä prosessia pitäisi mielestäni seurata jatkuvasti vuosien varrella. Kun tämä yhdistettäisiin väestönkasvun ennusteesiin, niin voitaisiin analysoida, mitä kullekin kohdemaistamme oletettavasti on tapahtumassa esimerkiksi seuraavien 20—30 vuoden kuluessa.

Tällainen karkea pitkän tähtäyksen analyysi puuttuu jokaisen maan kohdalla. Tällainen karkea pitkän tähtäyksen analyysi pitäisi tehdä kaikkien maiden kohdalla. Sen lisäksi olisi erittäin hyödyllistä tehdä jostakin erityiskohteesta paljon nykyistä perusteellisempi ja monipuolisempi pitkän tähtäyksen tulevaisuuden ennuste. Se voitaisiin tehdä yhdessä Pohjoismaiden kanssa.

Voitaisiin analysoida sitä, millä tavoin kokonaisvaltaisella, maan omista traditioista lähtevällä, maan omiin luonnonvaroihin perustuvalla kehitysavulla tai paremminkin kehitysyhteistyöllä voitaisiin jossain aikataulussa, esimerkiksi yhden sukupolven aikana, saattaa tämä maa tasapainoiseen tilaan, jolloin ei enää sillä alueella tarvittaisi kehitysapua lainkaan. Pitäisi hyväksyä kehitysavun perimmäiseksi tavoitteeksi se, että se tekee itse itsensä tarpeettomaksi.

Nyt jos katselee esimerkiksi Sadcc-maiden kohdalta tätä raporttia, niin voi huomata, että Sambia on pääosin riippuvainen kuparin viennistä. Mosambikin talous on heikentynyt vuodesta 1981 lähtien. Tansanian kohdalla todetaan, että sen talouden kasvu on pitkää aikaa ylittänyt väestönkasvun. Nämä ovat kaikki esimerkkejä siitä, että näidenkään

maiden kohdalla ei ole mitään luotettavaa ennustetta siitä, että kehitysapumme ylipäänsä missään aikataulussa johtaa myönteiseen lopputulokseen. Niin kauan kuin tällaista analyysia ei tehdä, on koko kehitysapumme hyppy tuntemattomaan.

Arvoisa puhemies! Koska tiedän, että tämän keskustelun aikana tullaan hyvin pian tekemään pöydällepanoesitys, ja oletan, että tämä keskustelu jatkuu perjantaina, lopetan näin lyhyen ja varaudun käsittelemään tätä uudelleen paljon perusteellisemmin siinä toisessa keskustelussa.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen samaa mieltä ed. Paloheimon kanssa siitä, että tämä kehitysyhteistyökertomus on kehittynyt parempaan suuntaan. Tästä on saatavissa hyvin paljon informaatiota. Kun kaipaan samoin niitä laajemmin maiden kehitystä kuvaavia lukuja ja erilaisia muita kehityksen indikaattoreita, mitä vielä tähän kehitysyhteistyökertomukseen on liitetty, niin joudumme toteamaan, että nämä ovat varmaan sidoksissa siihen, että ei ole vielä kovin selvää käsitystä, mitä se kehitys on. Tämän kehitysyhteistyökertomuksen alussa on pieni johdanto-osa, jossa on hyvin yleisluonteisesti pyritty tähän kysymykseen vastaamaan. Ennen kuin näitä tarkempia indikaattoreita ja kuvauksia voidaan tähän liittää, niin se varmasti edellyttää, että tähän isoon kysymykseen ja näihin kehitysstrategiakysymyksiin pystytään paremmin vastaamaan mitä tähän asti.

Ed. Rehn: Puhemies, herr talman! Behandlingen av regeringens berättelse över utvecklingssamarbetet under år 1988 infaller vid en tid då Finlands utvecklingsbistånd varit föremål för kraftig diskussion i offentligheten och också för kritik. Dessvärre har dock de verkliga alternativa förslagen varit ganska få. Man efterlyser genomtänkta alternativ som kunde ge ny och verklig substans åt vårt biståndstänkande. Just nu har också delegationen för de ekonomiska relationerna med utvecklingsländerna (Talke) för sin del behandlat ramavtalet för den kommande treårsperioden 1991—93, årets viktigaste dokument för inriktningen av vår biståndspolitik. Utmaningarna för 90-talets biståndssamverksamhet är stora och svåra. Anpass-

ningsprogram som delvis leder till ytterligare fattigdom för de fattigaste, miljöproblem som känns nästan omöjliga att övervinna, en befolkningstillväxt som är ytterst svår att stävja. I en sådan situation är det ytterst viktigt att på högsta politiska håll kunna ägna problemen grundlig eftertanke. Men finns det verklig beredskap och kunnande nog för det här?

Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1988 tarjoaa hyvän mahdollisuuden pohtia kehitysyhteistyömme tulevaisuuden näkymiä varsinkin ottaen huomioon, että Taloudellisten kehityskaasuhteiden neuvottelukunta Talke juuri on muotoillut lausuntonsa kehitysyhteistyömme kehyspäätöksestä vuosille 1991—1993, mikä on vuoden tärkein dokumentti. Julkisuudessa on myös käyty vilkasta keskustelua kehitysyhteistyöstämme, joskin todellisia uusia konkreettisia vaihtoehtoja on tarjottu niukasti. Tämä koskee myös suurlähettiläs Malisen nk. vaihtoehtoja.

Kehitysyhteistyöproblematiikka on vaikeata. Kriittikö on helppoa esittää, ratkaisumallien löytäminen sitäkin vaikeampaa. Jonkin verran huomiota herättää se tosiasia, että esimerkiksi valtiontilintarkastajat kertomuksessaan, jota kohta tässä käsitellään, eivät tällä kertaa sanallakaan käsittele kehitysyhteistyötämme. Olisikohan syynä tähänkin asian vaikeus?

Uutena elementtinä keskusteluun on myös noussut Itä-Euroopan maiden mahdollinen avustaminen kehitysyhteistyövaroin. Asia on tullut erittäin ajankohtaiseksi sen jälkeen, kun hiljattain Oecd:n kehitysyhteistyökomitea Dac kokouksessaan esitti — muistaakseni Italia tämän esitti — että Puolaa olisi tämän kautta avustettava. On erittäin todennäköistä juuri nyt, että Puola tulee anomaan kehityskaaluokitusta, jonka jälkeen on odotettavissa, että varsinkin EY-maat suuntaavat suuren osan Oda:sta, julkisesta kehitysavustaan, Puolalle. Tämän aivan itsekäistä syistä, onhan esimerkiksi Puolan ympäristösaasteiden vähentäminen muidenkin intressissä. Myös Suomessa nähtävästi yhtä itsekäistä syistä on asia tuotu esiin.

Toivon kuitenkin hartaasti, että Suomella on varaa avustaa Itä-Euroopan maita ympäristönsuojelussa muilla keinoin. Perinteiselle kehitysavullemme on tärkeää käyttöä köyhissä, perinteisissä kehitysmaissa. Siitä ei

olisi nyt otettava osia muihin tarkoituksiin.

Kehitysavun vastustajat myös tässä talossa väittävät usein, että Suomen kansa ei halua varoja käytettävän kehitysapuun. Tämä väite on taas kerran tullut tyrmättyä mielipidetutkimuksessa, jonka sanomalehti Kotimaa julkaisi YK-päivänä. Aniharva vastanneista vastusti kehitysyhteistyötä. Eniten tukea saivat perinteiset avustusmuodot kuten vesihuolto, rokotuskampanjat, aidsin torjunta, nälänhädän uhrien avustaminen ja myös ihmisoikeuksien edistäminen, rotusorron vastustaminen. Vastanneet luottivat erityisesti SPR:n ja Unicefin toimintaan. Näistä olikin aika pitkä harppaus kirkon lähetysjärjestöihin. Mielenkiintoista, kun Kotimaa juuri oli tämän tutkimuksen tehnyt. Mikäli siis haluamme noudattaa kansan tahtoa, ovat ns. pehmeät ihmisläheiset ohjelmat vastaisuudesakin tärkeitä.

Kun arvioimme tulevaisuutta, on meillä erityishaasteena väestön voimakas kasvu kehitysmaissa. Väestö kaksinkertaistuu esimerkiksi Keniassa parissakymmenessä vuodessa. Indonesiassa on väestökasvu saatu laskusuuntaan hallituksen ja Unicefin perhesuunnittelun yhteistyön tuloksena, mutta kahdenkin prosentin kasvu, joka on tämänhetkinen, merkitsee 3,5 miljoonan uuden indonesialaiskansalaisen vuosittaista kasvua, ja se on tietenkin liian paljon.

Toinen haaste on ekologisen tasapainon järkkäminen. Kaikkein tärkeimpänä osaamisemme alueena nousee esiin metsätalous, nimenomaan metsänistutukset ja sademetsien pelastaminen. Sen lisäksi on meillä täysi syy kriittisesti tarkkailla Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston rakennesopeuttamisohjelmia, jotka väärin toteutettuina ovat johtaneet satojentuhansien lasten kuolemaan sosiaali- ja terveyssektorin saadessa niiden vuoksi yhä pieneneviä määrärahoja.

Arvioidessamme kehitysapumme tulevaisuutta on myös hyvä muistaa, että Suomelle on tullut erityistä kiitosta Dac-komitealta siitä, että osoitamme budjetissa 40 prosenttia kehitysavustamme monenkeskiseen yhteistyöhön ja että kahdenvälisestä avusta suuri osa osoitetaan kaikkein köyhimmille maille, Lldc-maille. Tämäkin on totuus määrätyn varauksin. Todellisuudessa vuonna 1988 ainoastaan noin 35 prosenttia lopullisesti käytettiin monenkeskiseen apuun ja kehyspäätös ensi vuosikymmenelle osoitti Lldc-maiden

osuuden pienentämistä. Talke on erityisesti korostanut monenkeskisen avun pysyttämistä vähintään 40 prosentissa ja vaatinut seuraavaan kehyspäättökseen köyhimpien maiden osuuden nostamista.

Koska maat, kuten Etiopia, Sudan, Somalia ja Myanma, joka on muuten Burma, kamppailevat sisäisten ongelmien kanssa, jotka selvästi vaikeuttavat kehitysavun tuloksellisuutta, onkin tärkeätä käyttää muita kanavia köyhimpien kansanosien auttamiseksi näissä maissa. Kansainväliset järjestöt, kuten SPR ja Unicef, tarjoavat tähän mainioita mahdollisuuksia. On myöskin huolehdittava siitä, että apu myös ulottuu toisinajatteleviin kansanosiin, kuten eritrealaiset Etiopiassa, Sudanin eteläosan sisällissotaa käyvät kansalaiset.

Suomi on melko orjamaisesti noudattanut Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuutarahaston sopeuttamisohjelmia ja tukeutunut niiden suosituksiin. Kuitenkin on selvästi voitu havaita, että vaatimukset maan talouden tervehdyttämisestä ovat johtaneet useimmissa maissa nimenomaan sosiaalimenojen ja koulutusmäärärahojen leikkaamiseen. Samalla kun maan talous makrotasolla mahdollisesti on parantunut, on se mikrotasolla, köyhien kansanosien tasolla, merkinnyt lisääntyvää kurjuutta. On mahdollista yhdistää itsessään välttämätön talouden tervehdyttäminen mikrotason ongelmien ratkaisuihin talouden säätelyllä ihmisen ehdoin, niin kuin mm. Unicefin ekonomisti Andrea Cornea on tämän lausunut.

Maat, joissa on rakennettu sopeuttamisohjelmiin selkeät sosiaaliset komponentit, ovat onnistuneet muita paljon paremmin. Esimerkkejä tästä ovat Botswana, Zimbabwe ja Etelä-Korea. Myös imeväiskuolleisuus on saatu laskemaan näissä maissa ja myös Sri Lankassa, minkä seurauksena hitaasti myös syntyvyys on alenemassa. Mutta väestönkasvuun hillitseminen vaatii luonnollisesti myös voimakkaita, suoranaisia perhesuunnitteluun tähtääviä toimenpiteitä. Tässä on naisten kouluttaminen ja heidän asemansa parantaminen aivan avainasemassa.

Mikäli väestönkasvua ei pystytä hillitsemään, on metsien hävittäminen laidunmaiksi ja polttopuiksi mahdotonta estää. Ympäristötuhot ovat jo sitä luokkaa, että esimerkiksi vuosittain eroosio vie mukanaan 26 miljardia tonnia ruokamultaa, Australian kokoisen vil-

jelysalan. Tämä ei ole todellakaan estettävissä. Kehitysyhteistyöosastomme olisi pikaisesti saatava aikaan kokonaisvaltainen metsätalousohjelma painopisteenä suojele ja istutukset. Myös hyvin alulle päässyttä trooppisten metsien tutkimustyötä olisi suunnattoman paljon tehostettava.

On paljon keskusteltu siitä, että maavali-koimaa tulisi vähentää, ettei Suomi yksin pysty poistamaan kaikkia maailman ongelmia. Tämä pitää luonnollisesti paikkansa, mutta samalla on tärkeätä, että Suomi voisi antaa panoksensa niiltä osin kuin meiltä löytyy selvää osaamista. Tämä koskee juuri edellä mainittua metsätaloutta. Mutta mikäli ongelmalliset yhteistyömaamme, joiden kehkyksiä nyt ollaan vähentämässä, jäisivät kokonaan pois yhteistyöstä, olisi ehkä järkevää pidättäytyä jäljellä olevissa eikä lisätä uudestaan näitä maalukemia.

On myös tärkeätä pystyä uudelleen arvioimaan jonkin maan kohdalla avun tähdellisyttä. Esimerkiksi yhteistyömme Egyptin kanssa nostaa kyllä esiin runsaasti kysymysmerkkejä. Muuhun kahdenväliseen yhteistyöhön taas voitaisiin nostaa mielenkiintoisia uusia projekteja, esimerkkinä Uganda, jonka Pohjoismaissa toimiva suurlähettiläs juuri oli ehdottamassa mm. minulle, että Suomi voisi avustaa heitä heidän demokratisoitumisprosessissaan. Meillä on myös kaikki syyt vahvasti tukea kehitysmaiden omien ihmisoikeusjärjestöjen toimintaa, alue, jolla yleensä olemme osoittaneet liiallista varovaisuutta. Tässä mielelläni palaan siihen, mitä ed. Seppänen puhui Kambodzhasta. Nykytilanne herättää todellakin paljon kysymyksiä, joihin meidänkin kannattaisi ottaa todellakin kantaa.

Ehkä tässä taas kerran tulee esiin oman erityisen kehitysyhteistyöministerin tarpeellisuus. Keskusteluissa poliittisesti vaikeista ihmisoikeuskysymyksistä tarvitaan myös poliittinen osapuoli meidän taholtamme, joten nostan tämän taas kerran esiin myöskin tässä keskustelussa.

Tänä päivänä myöntävät useimmat tahot kansalais- ja lähetysjärjestöjen kehitysyhteistyön tuloksellisuuden. On luonnollista, että tämän seurauksena keskustelu omavastuusuuden laskemisesta on tullut ajankohtaiseksi. Tässä ministeri — jota ei näy — myöskin peräänkuulutti kannanottoja, mitä mieltä eduskunta on tästä. Olen ainakin sitä mieltä,

että nyt on jo aika laskea omavastuuosuutta. Mutta mikäli näin tapahtuu, on meillä oltava valmiutta huomattavasti nostaa määrärahoja järjestöille, jotta kokonaispanos olisi tarpeeksi mittava ja saadaan vieläkin kasvaamaan.

Kaiken kaikkiaan olisi tärkeätä syvällisesti pohtia kehitysyhteistyömme tulevaisuutta. On omassa intressissämme vähentää teollistuneiden ja kehitysmaiden välistä kuilua. Tulevaisuuden kuluttajat ovat tämän päivän kehitysmaissa teollisuusmaiden kuluttajien pahasti ikääntyessä, niin kuin me olemme ikääntymässä. On laskettu, että yksinomaan USA joka vuosi 1980-luvulla on menettänyt 70 miljardia dollaria vientituloina kehitysmaiden pitkäaikaisen taloudellisen laman vuoksi. Sama koskee luonnollisesti Eurooppaa. Mikäli meillä ei ole riittävää humanismia panostaa tulevaisuudessa kehitysyhteistyöhön, puhuvat itsekkäät taloudelliset syyt sen puolesta, että kehitysmaiden taloutta on parannettava oman intressimme vuoksi.

Talman! Det ligger faktiskt i Finlands eget intresse att fortfarande starkt utveckla vårt bistånd. En fortsatt ökande klyfta mellan rika och fattiga länder, en ökande miljöförstöring med ekologiska effekter också hos oss, en ohejlad befolkningstillväxt i de fatigaste länderna kommer att angå också oss allesammans. Men trots dessa fakta hoppas jag dock innerligt att äkta humanism och solidaritet med dem som har det svårt är tillräckliga skäl för att också i fortsättningen starkt satsa på vårt utvecklingsbistånd.

Ed. Paakkinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rehn totesi puheenvuorossaan, että rakennesopeutusohjelmat ovat johtaneet, sanoiko hän nyt, satojentuhansien lasten kuolemaan. Tällaista ei voi hyväksyä, ei kehitysyhteistyön osana eikä minkään taloudellisen toiminnan sivutuotteenaan. YK:ssa tullaan nyt hyväksymään Lapsen oikeuksien sopimus, jonka täytyy heijastua myös kehitysyhteistyössä.

Ministeri Paasio totesi puheenvuorossaan, että käytännön työtä kehitysmaiden lasten parissa tekee mm. Unicef ja että tarkoituksena on jatkaa ja tehostaa työtä, myös Suomi rahoittajana Unicefin osalta, tällä ensiarvoisen tärkeällä sektorilla. Onkin erittäin tärkeätä, että nostetaan Lapsen oikeuksien so-

pimus yhdeksi kriteeriksi kehitysyhteistyössä. Kansalaisjärjestöjen projektithan ovat usein sellaisia, että ne ovat lähellä ihmistä, ruohonjuuritasolla, niin kuin ministeri Paasiokin totesi. Ne auttavat köyhiä, ja ne auttavat usein lapsia. Siitäkin syystä minusta on erittäin perusteltua se, että kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöprojektien omavastuuosuutta alennetaan. Järjestöissä on puhuttu 20 prosentin omavastuuosuudesta, joka vie sitä vielä alemmaksi kuin Talken ehdotus. Mielestäni se on määrä, joka senkin suuruisena saa järjestöt sitoutumaan projekteihinsa niin, että ne todella toteutetaan ja viedään loppuun.

Mutta sen lisäksi on mielestäni Suomen koko kehitysyhteistyössä, kaikkia puhelin-, sähkö- ja vesijohtoprojekteja ajatellenkin, lapsen asema otettava yhdeksi tarkastelukohdaksi, kun näitä projekteja käytännössä suunnitellaan ja toteutetaan.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen iloinen ed. Paakkisen vastauspuheenvuorosta, koska se antaa tukea juuri niille ajatuksille, joita esitin. Uskon, että on erittäin tärkeätä, että esimerkiksi Pohjoismaat yhteistyössä voisivat todellakin työskennellä sen hyväksi, että lasten asemaa korostetusti nostetaan esiin. Tätä yhteistyötä on Unicefin puitteissa jo hyvin hartaasti harrastettu, ja lasten oikeussopimus rakentuu hyvin paljon siihen työhön, jota näissä puitteissa on tehty. Mutta myöskin rakennesopeutusohjelmat on aivan mahdollista viedä läpi, niin että myös sosiaaliset aspektit tulevat huomioitua. Tässä on kyllä Pohjoismailla erittäin suuri ja tärkeä rooli yhteistoiminnassa, koska olemme huomattavasti voimakkaampia, jos pystymme tekemään tätä yhdessä.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen edustajien Paakkinen ja Rehn kanssa aivan samaa mieltä, että Lasten oikeuksien sopimus antaa erittäin hyvän mahdollisuuden kytkeä kehitysyhteistyöpolitiikka ja ihmisoikeudet yhteen, mutta uskon, että se vaatii näiden kahden alueen vielä syvempää tarkastelua. Me olemme aika varovaisesti edenneet näissä kysymyksissä, ja ministeri puheenvuorossaan aivan oikein sanoi, että me emme voi kehitysyhteistyön ehdoksi panna hyvin kovia

kriteerejä, mutta meidän on kyllä yritettävä löytää sellaisia avun muotoja ja sellaista toimintapolitiikkaa, joka myös itsessään veisi kehitystä eteenpäin. Toivottavasti tämä voi olla hyvä alku.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Tähän asti käytetyt puheenvuorot osoittavat, että eduskunta on siirtynyt kehitysyhteistyökeskustelussa hyvin asiantuntevalle ja myös oikealla tavalla kriittiselle tasolle. Eduskunnan on vastedes kiinnitettävä huomattavan suuri määrä keskustelussaan mielenkiintoa kehitysyhteistyömäärärahojen laatuun ja määrään. Kokonaisrahamäärä on jo nyt noussut niin huikeisiin lukuihin, että on luonnollista, että eduskunta kokonaisuudessaan on kiinnostunut siitä, miten se käytetään.

Keskustelun kohteeksi ovat nousseet valtioiden välinen kehitysyhteistyö, mutta, niin kuin olemme havainneet, myöskin lähetysjärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen tekemä kehitysyhteistyö aivan uudella tavalla. Mainitut järjestöt ovat nyt saaneet viimeaikaisessa keskustelussa osakseen aivan toisenlaisia äänenpainoja kuin joskus aikaisemmin.

Edustajat ovat myöskin keskustelun kuluessa nostaneet esiin huomattavat globaaliset kysymykset, ympäristöasiat ja väestörajähdysten. Kun tärkeisiin asioihin vielä lisätään eduskunnan vastuu siitä, että ulkoministeriön kehitysyhteistyöosaston henkilöstön määrä on myöskin oikeassa suhteessa siihen rahamäärään, jonka me olemme vuosittain myöntäneet, niin tullaan todella tärkeisiin kysymyksiin.

Olen vakuuttunut siitä, että eduskunnassa on laajempaa mielenkiintoa kehitysyhteistyökysymyksiä kohtaan kuin vain niiden piirissä, jotka tällä hetkellä salissa ovat. Jotta kaikki saisivat mahdollisuuden osallistua keskusteluun, pyydän asian pöydälle ensi tiistaiksi.

Toinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Almgren ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Almgrenin ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

18) Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1988 (K n:o 13)

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Pitkästi samoista syistä, mitä ed. Almgren edellisen asian kohdalla toi esille, eli jotta mahdollisimman monella kansanedustajalla olisi mahdollisuus ilmaista kantansa valtiontilintarkastajien kertomuksesta vuodelta 1988, jossa on puututtu minusta aika moniin merkittäviin kysymyksiin, ehdotan, että tämä asia jätetään pöydälle ensi tiistaina pidettävään täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Anttila ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Anttilan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

19) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 32 (A n:o 31)

20) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 68 (HE n:o 145)

21) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 69 (HE n:o 191)

22) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 9 (HE n:o 148)

23) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 71 (HE n:o 161)

24) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 72 (HE n:o 199)

25) Talousvaliokunnan mietintö n:o 10 (HE n:o 189)

26) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 29 (HE n:o 182)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 18.05.

Täysistunto lopetetaan kello 17.56.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

M.V. Mandelin